

گزارش فصلی تحولات اقتصاد ایران

شماره ۲۳ | تیر ۱۴۰۰

تذکر

آمار و اطلاعات استفاده شده در این گزارش جدیدترین و به‌روزترین آمار و اطلاعاتی است که در زمان انتشار آن (۲۷ تیر ۱۴۰۰) از منابع معتبری که در متن یا زیرنویس‌ها ذکر شده‌اند قابل دسترسی بوده است. آمار، اطلاعات و تحلیل‌های ارائه شده در این گزارش صرفاً جنبه اطلاع‌رسانی داشته و هیچ مسئولیت یا تعهدی را از سوی بانک خاورمیانه و یا سازمان‌ها و افراد وابسته به آن ایجاد نمی‌نماید.

فهرست مطالب

۲	اقتصاد ایران در یک نگاه
۱	بخش واقعی
۲	قیمت‌ها و تورم
۳	تراز پرداخت‌ها
۴	بازار ارز
۵	متغیرهای پولی و اعتباری
۶	وضعیت مالی دولت
۷	بازار سرمایه
۸	سایر تحولات

یادداشت: در این گزارش هر جا نرخ رشد متغیری ارائه شده، منظور درصد تغییر آن متغیر در دوره یا مقطع مورد بحث نسبت به دوره یا مقطع مشابه در سال قبل از آن است، مگر این که خلاف آن ذکر شده باشد. برای مثال، منظور از «رشد درآمدهای نفتی در بهار ۱۴۰۰»، درصد تغییر این درآمدها در بهار ۱۴۰۰ نسبت به بهار ۱۳۹۹ است.

نسخه الکترونیکی این گزارش و شماره‌های قبل از آن در آدرس زیر قابل دسترسی است:
<http://middleeastbank.ir/page/EconomicReports>

اقتصاد ایران در یک نگاه

شاخص	سال ۱۳۹۸	بهار ۱۳۹۹	تابستان ۱۳۹۹	پاییز ۱۳۹۹	زمستان ۱۳۹۹	سال ۱۳۹۹	بهار ۱۴۰۰
مشارکت و بیکاری (درصد)							
نرخ مشارکت جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر	۴۴/۱	۴۱/۰	۴۱/۸	۴۱/۴	۴۰/۹	۴۱/۳	-
نرخ بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر	۱۰/۷	۹/۸	۹/۵	۹/۴	۹/۷	۹/۶	-
نرخ بیکاری جوانان ۱۵ تا ۲۴ ساله	۲۶/۰	۲۴/۵	۲۳/۱	۲۳/۷	۲۳/۶	۲۳/۷	-
نرخ رشد تولید ناخالص داخلی و زیربخش‌های آن به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۰ (درصد)							
تولید ناخالص داخلی	-۶/۵	-۲/۵	۵/۴	۳/۸	۷/۷	۳/۶	-
صنایع و معادن	۲/۳	۹/۲	۸/۰	۷/۱	۹/۹	۷/۱	-
نفت	-۳۸/۷	-۱۶/۷	۲۲/۳	۹/۱	۳۵/۸	۱۱/۲	-
کشاورزی	۸/۸	۴/۹	۴/۱	۵/۲	۳/۴	۴/۵	-
خدمات	-۰/۲	-۱/۳	۱/۳	۰/۱	-۰/۲	۰/۰	-
تولید ناخالص داخلی بدون نفت	۱/۱	-۰/۲	۳/۵	۳/۰	۳/۶	۲/۵	-
تشکیل سرمایه ثابت ناخالص (به قیمت بازار)	-۵/۹	-۰/۳	-۰/۱	۲/۲	۸/۲	۲/۵	-
نفت (هزار بشکه در روز)							
متوسط تولید*	۲,۱۹۴	۱,۹۶۶	۱,۹۴۲	۱,۹۸۶	۲,۱۹۸	۲,۰۲۳	-
نرخ تورم نقطه به نقطه (درصد)							
رشد شاخص بهای مصرف‌کننده (۱۳۹۵=۱۰۰)	۳۴/۸	۲۱/۱	۳۰/۶	۴۴/۲	۴۷/۷	۳۶/۴	۴۸/۰
رشد شاخص بهای تولیدکننده (۱۳۹۵=۱۰۰)	۳۴/۳	۱۸/۰	۳۹/۷	۵۸/۸	۶۷/۵	۴۶/۷	-
تراز پرداخت‌ها (میلیون دلار)							
صادرات نفتی	۲۹,۰۱۶	۳,۸۶۵	۴,۶۹۳	۶,۰۵۶	-	-	-
صادرات غیرنفتی	۳۰,۳۷۵	۵,۰۷۳	۶,۴۹۹	۸,۰۲۵	-	-	-
واردات کالا	۵۲,۲۳۶	۹,۱۵۰	۱۱,۸۲۴	۱۱,۹۶۳	-	-	-
تراز حساب کالا	۷,۱۵۵	-۲۱۲	-۶۳۲	۲,۱۱۹	-	-	-
تراز بازرگانی غیرنفتی	-۲۱,۸۵۵	-۴,۰۷۷	-۵,۳۲۵	-۳,۹۳۸	-	-	-
تراز حساب جاری	۳,۷۵۳	-۶۲۲	-۱,۲۰۶	۱,۱۲۴	-	-	-
تراز حساب سرمایه	-۶,۶۶۹	-۲,۹۰۳	-۹۹۰	-۱,۲۶۷	-	-	-
تغییر در ذخایر بین‌المللی	۱,۲۹۸	-۱,۰۰۶	-۸۷۸	-۹۵۰	-	-	-
نرخ برابری دلار آمریکا با ریال (متوسط طی دوره)							
بازار آزاد	۱۲۸,۲۷۸	۱۶۲,۳۷۶	۲۲۰,۸۶۱	۲۷۲,۹۵۰	۲۴۴,۰۲۷	۲۲۵,۰۵۴	۲۳۳,۸۲۰
رسمی	۴۲,۰۰۰	۴۲,۰۰۰	۴۲,۰۰۰	۴۲,۰۰۰	۴۲,۰۰۰	۴۲,۰۰۰	۴۲,۰۰۰
سامانه نیما (حواله)	۱۱۱,۸۱۳	۱۴۴,۴۳۰	۱۸۷,۳۶۵	۲۵۱,۹۱۴	۲۴۱,۱۰۶	۲۰۶,۲۰۴	۲۱۷,۵۸۲
متغیرهای پولی و اعتباری (هزار میلیارد ریال - در انتهای دوره)							
پایه پولی	۳,۵۲۸/۵	۳,۸۳۳/۵	۳,۷۲۰/۶	۴,۰۷۵/۴	۴,۵۵۹/۵	۴,۵۵۹/۵	-
بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی	۱,۱۰۶/۹	۱,۱۳۲/۹	۱,۲۹۱/۹	۱,۲۶۸/۴	۱,۲۰۳/۰	۱,۲۰۳/۰	-
خالص بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی	۱۵۶/۳	۳۹۴/۳	۱۷۲/۷	۱۲۳/۰	-۲۱۹/۴	-۲۱۹/۴	-
خالص دارایی‌های خارجی به بانک مرکزی	۳,۴۷۵/۷	۳,۶۶۹/۱	۳,۶۳۱/۸	۳,۸۳۸/۳	۴,۴۲۷/۲	۴,۴۲۷/۲	-
نقدینگی	۲۴,۷۲۱/۵	۲۶,۵۷۱/۷	۲۸,۹۵۸/۹	۳۱,۳۰۰/۲	۳۴,۷۶۱/۷	۳۴,۷۶۱/۷	-
حجم پول	۴,۲۷۳/۰	۵,۰۲۰/۵	۶,۰۰۷/۰	۶,۱۷۰/۳	۶,۹۰۹/۶	۶,۹۰۹/۶	-
سپرده‌های دیداری	۳,۶۶۱/۶	۴,۴۴۲/۵	۵,۴۰۷/۴	۵,۵۲۸/۱	۶,۱۷۴/۶	۶,۱۷۴/۶	-
شبه پول (سپرده‌های غیردیداری)	۲۰,۴۴۸/۵	۲۱,۵۵۱/۲	۲۲,۹۵۱/۹	۲۵,۱۲۹/۹	۲۷,۸۵۲/۱	۲۷,۸۵۲/۱	-
وضعیت مالی دولت (هزار میلیارد ریال)							
داده‌های این بخش در دسترس نیست.							
بورس اوراق بهادار تهران (در آخرین روز دوره)							
شاخص کل	۵۱۲,۹۰۰	۱,۲۷۰,۶۲۷	۱,۵۹۵,۱۶۰	۱,۴۳۹,۱۲۴	۱,۳۰۷,۶۵۷	۱,۳۰۷,۶۵۷	۱,۱۶۸,۵۹۲
شاخص مالی	۶۳۶,۷۰۰	۱,۸۵۵,۱۵۱	۲,۰۸۷,۹۵۷	۲,۰۰۱,۹۳۹	۱,۷۸۲,۰۶۸	۱,۷۸۲,۰۶۸	۱,۶۲۲,۶۷۷
شاخص صنعت	۴۵۸,۰۰۰	۱,۱۰۹,۵۳۲	۱,۴۱۵,۰۲۴	۱,۲۶۴,۵۳۲	۱,۱۵۴,۲۵۸	۱,۱۵۴,۲۵۸	۱,۰۲۷,۵۸۹
ارزش بازار (هزار میلیارد ریال)	۱۸,۷۳۲	۴۷,۰۵۹۷	۶۰,۰۳۵	۵۷,۰۵۹	۵۱,۶۰۱	۵۱,۶۰۱	۴۶,۶۶۰

مأخذ: گزارش‌های مختلف بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و مرکز آمار ایران
* بر اساس گزارش‌های اوپک (منابع ثانویه)

۱. بخش واقعی

جدیدترین آمار منتشرشده حساب‌های ملی سال ۱۳۹۹ از سوی بانک مرکزی از رشد مثبت اقتصادی کشور در آخرین فصل و همچنین در مجموع این سال حکایت دارد. در فصل چهارم سال ۱۳۹۹، تنها رشد بخش خدمات منفی بوده و رشد سایر گروه‌های اصلی فعالیت‌های اقتصادی از جمله بخش نفت، مثبت رقم خورده است. در گزارش مرکز آمار نیز رشد مثبت اقتصادی در فصل چهارم و مجموع سال ۱۳۹۹ به ثبت رسیده است. باید توجه داشت که گزارش مرکز آمار به قیمت‌های بازار محاسبه شده و گزارش بانک مرکزی به قیمت پایه ارایه شده است. در عین حال تفاوت‌هایی در نحوه دسته‌بندی فعالیت‌های اقتصادی بین این دو گزارش وجود دارند.

بر اساس گزارش بانک مرکزی، کل ارزش افزوده ایجادشده در اقتصاد کشور در زمستان و مجموع سال ۱۳۹۹ به ترتیب بالغ بر ۹،۵۸۵ هزار میلیارد ریال و ۳۴،۳۴۰ هزار میلیارد ریال بوده که به قیمت‌های ثابت از رشد اقتصادی به ترتیب ۷/۷ درصدی و ۳/۶ درصدی حکایت دارد. بخش عمده رشد اقتصادی زمستان مربوط به بخش نفت با سهم از رشد ۴/۵ واحد درصدی و بخش عمده رشد اقتصادی کل سال مربوط به گروه صنایع و معادن با سهم از رشد ۱/۹ واحد درصدی بوده است. رشد اقتصادی بدون نفت نیز در زمستان معادل ۳/۶ درصد و در مجموع این سال معادل ۲/۵ درصد بوده است.

این در حالی است که بر اساس گزارش مرکز آمار، محصول ناخالص داخلی به قیمت بازار در زمستان و مجموع سال ۱۳۹۹ به ترتیب بالغ بر ۱۶،۳۴۶ هزار میلیارد ریال و ۵۰،۲۹۹ هزار میلیارد ریال بوده که به قیمت‌های ثابت از رشدهای اقتصادی به ترتیب ۶/۸ درصدی و ۰/۷ درصدی حکایت دارد. در گزارش مرکز آمار ایران، رشد اقتصادی بدون نفت اگرچه در زمستان مثبت ۳/۳ درصد محاسبه شده، در مجموع سال ۱۳۹۹ معادل صفر بوده که تفاوت قابل توجهی با گزارش بانک مرکزی دارد.

طبق گزارش بانک مرکزی، گروه نفت که در تمام فصول سال ۱۳۹۸ و فصل نخست سال ۱۳۹۹ رشد منفی را تجربه کرده بود، از تابستان سال ۱۳۹۹ به این سو با رشد قابل توجه ارزش افزوده مواجه شده، به نحوی که در زمستان رشد

۳۵/۸ درصدی و در مجموع سال ۱۳۹۹ رشد ۱۱/۲ درصدی برای این بخش ثبت شده است. در گزارش مرکز آمار نیز روند مشابهی برای زیرمجموعه استخراج نفت و گاز طبیعی در گروه معدن مشاهده می‌شود. در این گزارش رشدهای مثبت سه فصل پایانی سال منجر به ثبت رشد ۵/۶ درصدی استخراج نفت و گاز طبیعی در مجموع سال ۱۳۹۹ شده است.

گروه صنایع و معادن در گزارش بانک مرکزی در زمستان ۹/۹ درصد و در مجموع سال ۱۳۹۹ معادل ۷/۱ درصد رشد داشته است. در این گروه زیربخش صنعت بیشترین رشد را در مجموع سال (۸/۱ درصد) و زیربخش ساختمان بیشترین رشد را در فصل زمستان (۲۲/۴ درصد) به خود اختصاص داده‌اند. در گزارش مرکز آمار گروه صنایع و معادن شامل استخراج نفت و گاز طبیعی نیز می‌شود. در این گزارش بیشترین رشد در بین زیرمجموعه‌های زیرگروه صنعت چه در فصل زمستان و چه در مجموع سال ۱۳۹۹ مربوط به زیربخش ساختمان با رشدهای به ترتیب ۱۳/۳ و ۶/۳ درصدی بوده است. زیرگروه صنعت در گزارش مرکز آمار رشد ۱/۸ درصدی در سال ۱۳۹۹ داشته که اختلاف قابل توجهی با گزارش بانک مرکزی دارد.

گروه خدمات چه در گزارش مرکز آمار و چه در گزارش بانک مرکزی ضعیف‌ترین عملکرد را در بین گروه‌های اصلی فعالیت‌های اقتصادی در سال ۱۳۹۹ داشته است. این مهم در پی بحران شیوع ویروس کرونا قابل انتظار بوده است. در گزارش بانک مرکزی رشد گروه خدمات در زمستان منفی ۰/۲ درصد و در مجموع سال معادل صفر بوده است. در گزارش مرکز آمار با وجود رشد مثبت ۲/۶ درصدی گروه خدمات در فصل زمستان، رشد این بخش در مجموع سال معادل منفی ۲/۰ درصد رقم خورده است. هر دو گزارش اذعان دارند که بیشترین انقباض در بین زیرمجموعه‌های گروه خدمات مربوط به خدمات عمومی بوده است.

از سوی دیگر نرخ رشد اقتصادی گروه کشاورزی از سوی بانک مرکزی ۴/۵ درصد و از سوی مرکز آمار ۳/۵ درصد در سال ۱۳۹۹ گزارش شده است. جدول ۱ جزئیات نرخ رشد اقتصادی فصول مختلف سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ را برای گروه‌های اصلی اقتصاد کشور بر مبنای گزارش بانک مرکزی نشان می‌دهد.

جدول ۱- نرخ رشد تولید ناخالص داخلی و زیرمجموعه‌های آن به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۰ (درصد)

سهم از رشد در سال ۱۳۹۹	۱۳۹۹					۱۳۹۸					
	سال	زمستان	پاییز	تابستان	بهار	سال	زمستان	پاییز	تابستان	بهار	
۰/۴	۴/۵	۳/۴	۵/۲	۴/۱	۴/۹	۸/۸	۷/۸	۷/۲	۹/۸	۸/۵	گروه کشاورزی
۱/۴	۱۱/۲	۳۵/۸	۹/۱	۲۲/۳	-۱۶/۷	-۳۸/۷	-۳۵/۶	-۱۰/۱	-۵۰/۴	-۴۷/۴	گروه نفت
۱/۹	۷/۱	۹/۹	۷/۱	۸/۰	۲/۹	۲/۳	۲/۲	۷/۱	۰/۴	-۰/۱	گروه صنایع و معادن
۰/۰	۰/۰	-۰/۲	۰/۱	۱/۳	-۱/۳	-۰/۲	-۰/۵	۲/۰	-۱/۷	-۰/۳	گروه خدمات
-	۲/۵	۳/۶	۳/۰	۳/۵	-۰/۲	۱/۱	۰/۱	۳/۸	۰/۵	۰/۴	تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه (بدون نفت)
۳/۶	۳/۶	۷/۷	۳/۸	۵/۴	-۲/۵	-۶/۵	-۶/۴	۱/۷	-۹/۱	-۱۱/۰	تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش تحولات بخش واقعی اقتصاد ایران سال ۱۳۹۹ (به قیمت‌های جاری و ثابت سال پایه ۱۳۹۰)

داده‌های بازبینی‌شده بانک مرکزی نشان می‌دهد که روند کاهشی مصرف بخش خصوصی که به افت مستمر رفاه خانوار منجر شده بود، در سال ۱۳۹۹ اگرچه با شدت کمتری ادامه داشته است. مصرف بخش خصوصی در دو فصل بهار و پاییز این سال رشد منفی را تجربه کرده (به ترتیب منفی ۴/۶ درصد و منفی ۰/۵ درصد)، اگرچه در دو فصل تابستان و زمستان با رشد مثبت (به ترتیب ۱/۱ درصد و ۲/۸ درصد) همراه بوده است. به این ترتیب در مجموع سال ۱۳۹۹ مصرف خصوصی با انقباض ۰/۴ درصدی مواجه شده است. این در حالی است که در گزارش مرکز آمار، نه تنها مصرف خصوصی در سال ۱۳۹۹ منقبض نشده، بلکه رشد ۱/۶ درصدی را تجربه کرده است. در گزارش

مرکز آمار در سه فصل ابتدایی این سال رشدهای منفی برای مصرف خصوصی رقم خورده، اما رشد قابل توجه ۹/۲ درصدی این متغیر در زمستان به مثبت شدن رشد آن در مجموع سال منجر شده است. در نهایت هر دو گزارش اذعان دارند که رشد مثبت اقتصادی ثبت‌شده در مجموع سال ۱۳۹۹ از ناحیه رشد تقاضای مصرفی بخش خصوصی نبوده است که با شرایط ویژه ناشی از شیوع ویروس کرونا همخوانی دارد.

در مقابل و طبق گزارش بانک مرکزی، رشد مصرف دولتی در فصل زمستان منفی ۱۱/۵ درصد و در مجموع سال ۱۳۹۹ منفی ۲/۳ درصد بوده است. این در حالی است که در گزارش مرکز آمار، رشد مثبت

در مقابل و طبق گزارش بانک مرکزی، رشد مصرف دولتی در فصل زمستان منفی ۱۱/۵ درصد و در مجموع سال ۱۳۹۹ منفی ۲/۳ درصد بوده است. این در حالی است که در گزارش مرکز آمار، نه تنها مصرف خصوصی در سال ۱۳۹۹ منقبض نشده، بلکه رشد ۱/۶ درصدی را تجربه کرده است. در گزارش

مسکن از متوسط رشد سطح عمومی قیمت‌ها در سال ۱۳۹۹ بیشتر بوده، به نظر می‌رسد که بخش قابل توجهی از رشد مثبت اقتصادی در سال ۱۳۹۹ مدیون سرمایه‌گذاری در ساختمان به منظور حفظ قدرت خرید بوده است.

عملکرد تجارت خارجی کشور در هر دو گزارش بانک مرکزی و مرکز آمار، از افت همزمان صادرات و واردات کالاها و خدمات در سال ۱۳۹۹ حکایت دارد. این در حالی است که خالص صادرات کالاها و خدمات در گزارش بانک مرکزی دارای رشد مثبت اندک و در گزارش مرکز آمار دارای رشد منفی قابل توجه ۳۱/۱ درصدی است. جدول ۲ نرخ رشد هزینه ناخالص داخلی را به تفکیک اجزای آن و بر اساس گزارش بانک مرکزی نشان می‌دهد.

صندوق بین‌المللی پول رشد اقتصادی ایران در سال ۱۴۰۰ را ۲/۵ درصد و بانک جهانی این رقم را ۱/۷ درصد پیش‌بینی کرده است.

۶/۲ درصدی برای این متغیر در سال ۱۳۹۹ ثبت شده است. با این حال هر دو گزارش نشان می‌دهند که رشد مثبت اقتصادی سال ۱۳۹۹ عمدتاً از ناحیه رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص به ویژه در بخش ساختمان بوده است. رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در گزارش بانک مرکزی برای زمستان معادل ۸/۲ درصد محاسبه شده که منجر به رشد ۲/۵ درصدی در مجموع این سال شده است. در این گزارش رشد تشکیل سرمایه به شکل ماشین‌آلات تنها ۰/۹ درصد در سال ۱۳۹۹ بوده، در حالی که تشکیل سرمایه به شکل ساختمان رشد ۳/۱ درصدی را تجربه کرده است. در گزارش مرکز آمار رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در بخش ماشین‌آلات در سال ۱۳۹۹ حتی منفی ۱/۰ درصد محاسبه شده، در حالی که رشد ۶/۳ درصدی تشکیل سرمایه ساختمان منجر به رشد ۲/۵ درصدی کل تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در سال ۱۳۹۹ شده است. با توجه به این که رشد قیمت

جدول ۲- نرخ رشد هزینه ناخالص داخلی و اجزای آن به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۰ (درصد)

۱۳۹۹					۱۳۹۸					
سال	زمستان	پاییز	تابستان	بهار	سال	زمستان	پاییز	تابستان	بهار	
	-۰/۴	۲/۸	-۰/۵	۱/۱	-۴/۶	-۷/۷	-۱۱/۳	-۱/۸	-۹/۵	-۸/۰
مصرف خصوصی										
	-۲/۳	-۱۱/۵	-۳/۷	۱/۹	۷/۳	-۶/۰	-۴/۹	-۳/۳	-۶/۸	-۹/۰
مصرف دولتی										
	۲/۵	۸/۲	۲/۲	-۰/۱	-۰/۳	-۵/۹	-۱۷/۵	۲/۱	-۰/۹	-۴/۹
تشکیل سرمایه ثابت ناخالص										
	۰/۹	۳/۵	۲/۴	۴/۹	-۸/۸	-۱۰/۰	۱/۷	-۱۵/۱	-۹/۷	-۱۸/۹
ماشین‌آلات										
	۳/۱	۱۰/۶	۲/۱	-۱/۴	۳/۶	-۴/۳	-۲۴/۷	۱۰/۶	۱/۷	۳/۳
ساختمان										
خالص صادرات کالاها و خدمات										
	-۵/۴	۲۳/۴	-۰/۹	-۹/۳	-۳۰/۷	-۲۹/۹	-۲۶/۲	-۴/۹	-۳۹/۷	-۳۸/۶
صادرات کالاها و خدمات										
	-۲۹/۲	-۱۷/۶	-۲۳/۹	-۳۱/۳	-۴۴/۳	-۳۸/۱	-۱۱/۴	-۲۸/۶	-۴۸/۰	-۵۰/۵
واردات کالاها و خدمات										
	۳/۴	۶/۷	۳/۹	۵/۳	-۲/۵	-۶/۸	-۶/۸	۱/۸	-۹/۱	-۱۱/۷
تولید ناخالص داخلی (به قیمت بازار)										

ماخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش تحولات بخش واقعی اقتصاد ایران سال ۱۳۹۹ (به قیمت‌های جاری و ثابت سال پایه ۱۳۹۰)

سرمایه‌گذاری

بهره‌برداری ایجاد و توسعه‌ای، در فروردین‌ماه ۱۴۰۰ معادل ۳۴۷ واحد بوده که ۷۴/۴ درصد بیشتر از ماه مشابه سال قبل است. این در حالی است که سرمایه مربوط به این پروانه‌های بهره‌برداری رشد اندک ۱۳/۷ درصدی را تجربه کرده و به ۴/۳ هزار میلیارد ریال رسیده است. به عبارت دیگر با توجه به نرخ تورم موجود، سرمایه مربوط به پروانه‌های بهره‌برداری رشد واقعی منفی را تجربه کرده است. جدول ۳ سرمایه پیش‌بینی‌شده برای جوازهای تأسیس صادره و همچنین سرمایه محقق‌شده در پروانه‌های بهره‌برداری مجوز داده‌شده در بخش صنعت را نشان می‌دهد.

براساس آمار اعلام‌شده از سوی وزارت صنعت، معدن و تجارت، در ماه نخست سال ۱۴۰۰ در مجموع ۲ هزار و ۹۴ فقره جواز تأسیس در بخش صنعت صادر شده که نسبت به مدت مشابه سال قبل رشد قابل توجه ۱۶۲/۱ درصدی را نشان می‌دهد. سرمایه پیش‌بینی‌شده برای جوازهای تأسیس صادره در این ماه نزدیک به ۲۷۸/۹ هزار میلیارد ریال تخمین خورده است که نسبت به ماه مشابه سال گذشته ۳۲۹/۵ درصد رشد نشان می‌دهد. حدود ۲۴/۶ هزار میلیارد ریال از این سرمایه پیش‌بینی‌شده مربوط به دو واحد صنعتی بزرگ - یکی در استان آذربایجان شرقی و دیگری در استان قم - است. از طرفی تعداد پروانه‌های صادره جهت بهره‌برداری، شامل پروانه‌های

جدول ۳- سرمایه مجوزهای صادره (هزار میلیارد ریال)

درصد تغییر	فروردین ۱۴۰۰	فروردین ۱۳۹۹
۳۲۹/۵	۲۷۸/۹	۶۴/۹
۱۳/۷	۴۲/۹	۳۷/۷

ماخذ: گزارش وضعیت شاخص‌های صنعت، معدن و تجارت در فروردین‌ماه سال ۱۴۰۰، وزارت صنعت، معدن و تجارت

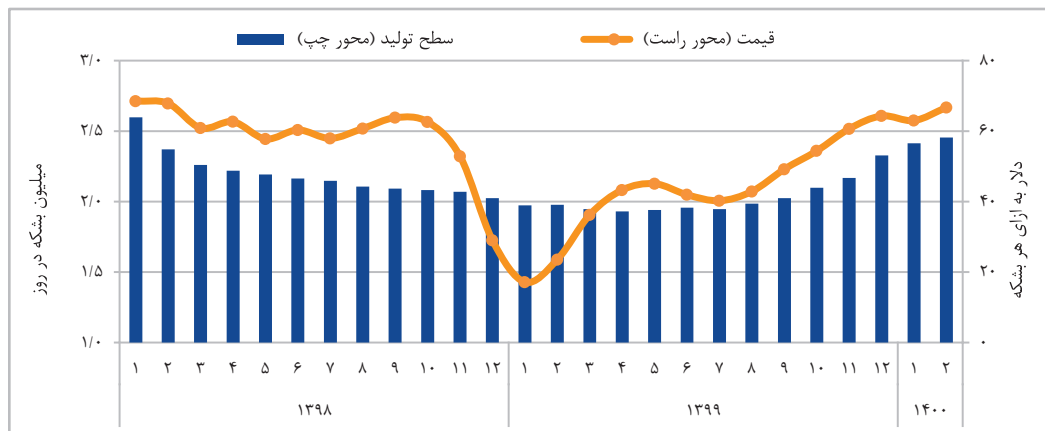
نفت

از منابع غیررسمی مانند داده‌های شرکت اطلاعات انرژی و ردیابی کپلر (Kpler) معمولاً تخمینی از این مقدار اعلام می‌کند. بر این اساس، صادرات نفت ایران در ماه مه ۲۰۲۱ (تقریباً مطابق با اردیبهشت ۱۴۰۰) در محدوده‌ای بین صفر تا ۶۰۰ هزار بشکه در روز قرار می‌گیرد. این رقم در سال ۱۳۹۸ به حدود ۲۰۰ هزار بشکه در روز و با شیوع ویروس کرونا و کاهش تقاضای جهانی در اوایل سال ۱۳۹۹ به زیر ۱۰۰ هزار بشکه در روز نیز رسیده بود. اما به مرور و به ویژه پس از روی کار آمدن دولت جدید در آمریکا این رقم افزایش یافت، به نحوی که در ماه آوریل ۲۰۲۱ (تقریباً مطابق با فروردین ۱۴۰۰) به بیش از ۷۰۰ هزار بشکه در روز رسید. بنابر گزارش رویترز، به دلیل افت تقاضای نفت چین (خریدار عمده نفت ایران) در پی رشدن ذخایر، صادرات نفت ایران در ماه مه کاهش چشمگیری را تجربه کرده است.

قیمت نفت خام سنگین ایران که در طول سال ۱۳۹۸ عمدتاً بیش از ۶۰ دلار به ازای هر بشکه بود، در پی شیوع گسترده ویروس کرونا در سطح جهان و افت تقاضای جهانی نفت به شدت کاهش یافت و حتی در فروردین ۱۳۹۹ به حدود بشکه‌ای ۱۷ دلار هم رسید. با این حال در ماه‌های بعدی قیمت نفت به تدریج رو به افزایش گذاشت. طبق گزارش اوپک قیمت نفت سنگین ایران در سال ۲۰۲۰ به طور متوسط معادل ۳۸/۰ دلار به ازای هر بشکه بوده است. پس از واکنش‌های عمومی در بسیاری از کشورهای جهان و رفع محدودیت‌های ناشی از کرونا، قیمت نفت به مرور افزایش یافته، به نحوی که قیمت نفت سنگین ایران در ماه مه ۲۰۲۱ (تقریباً مطابق با اردیبهشت ۱۴۰۰) به ۶۶/۷ دلار به ازای هر بشکه بالغ شده است. نمودار ۱ قیمت و تولید نفت خام ایران را از ابتدای سال ۱۳۹۸ نشان می‌دهد.

بخش نفت که در سال‌های گذشته یکی از ارکان اصلی اقتصاد کشور بود و بخش عمده درآمدهای دولت را تشکیل می‌داد، در پی شرایط خاص تحریمی کشور تقریباً از اوایل سال ۱۳۹۸ نقش کم‌رنگی در اقتصاد ایران داشته است. بر اساس گزارش‌های بانک مرکزی، سهم گروه نفت از کل ارزش افزوده ایجادشده در کشور به قیمت‌های جاری در فصول اول تا چهارم سال ۱۳۹۹ به ترتیب معادل ۵/۶ درصد، ۴/۹ درصد، ۵/۲ درصد و ۵/۶ درصد بوده است تا سهم این بخش از تولید ناخالص داخلی در مجموع سال ۱۳۹۹ به ۵/۳ درصد برسد. این رقم در سال‌های ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۸ به ترتیب معادل ۱۳/۵ درصد، ۱۳/۰ درصد و ۷/۴ درصد بود. به بیان دیگر اگرچه از نیمه دوم سال ۱۳۹۹ به این سو سهم بخش نفت از تولید ناخالص داخلی روندی صعودی داشته، اما همچنان فاصله قابل توجهی با روند تاریخی خود دارد. انتشار رسمی آمار تولید نفت کشور تقریباً از همان اوایل دور جدید تحریم‌ها در سال ۱۳۹۷ مختل شد و بهترین آمار در دسترس آن مربوط به گزارش‌های اوپک است که از منابع ثانویه دریافت می‌شود. بر اساس این گزارش‌ها، کل تولید نفت خام کشور در ماه مه ۲۰۲۱ (تقریباً مطابق با اردیبهشت ۱۴۰۰)، به ۲/۵ میلیون بشکه در روز رسیده که نسبت به ماه مشابه سال قبل رشد ۲۴/۱ درصدی و نسبت به ماه مشابه دو سال قبل رشد ۳/۶ درصدی را نشان می‌دهد. آمار صادرات نفتی در یکی دو سال اخیر از آمار تولید محرمانه‌تر تلقی شده و تقریباً هیچ آمار رسمی داخلی یا خارجی از آن منتشر نمی‌شود. با این حال خبرگزاری رویترز به نقل از برخی منابع از جمله شرکت بین‌المللی انرژی اس‌وی‌بی^۱ و با استفاده

نمودار ۱- متوسط تولید روزانه نفت خام و متوسط قیمت نفت سنگین ایران

مأخذ: گزارش‌های ماهانه اوپک از بازار نفت، آمار تولید بر اساس منابع ثانویه
یادداشت: داده‌های موجود در گزارش اوپک بر اساس ماه‌های میلادی بوده که در اینجا به طور تقریبی با ماه‌های شمسی جایگزین شده است.

در ماه‌های نیمه دوم سال ۱۳۹۹ کمتر است. با این حال همچنان رشد قیمت مسکن بیشتر از رشد سطح عمومی قیمت‌ها (نرخ تورم) محسوب می‌شود که نتیجه آن کاهش بیشتر قدرت خرید متقاضیان مصرفی این کالای بادوام است. در خردادماه این سال ۵,۱۰۲ معامله در بازار مسکن شهر تهران به ثبت رسید که ۵۲/۷ درصد کمتر از ماه مشابه سال قبل بود. رشد معاملات در مقایسه با ماه مشابه سال قبل، از آذرماه سال ۱۳۹۹ به این سو منفی شده و از وقوع رکود در معاملات بازار مسکن حکایت دارد.

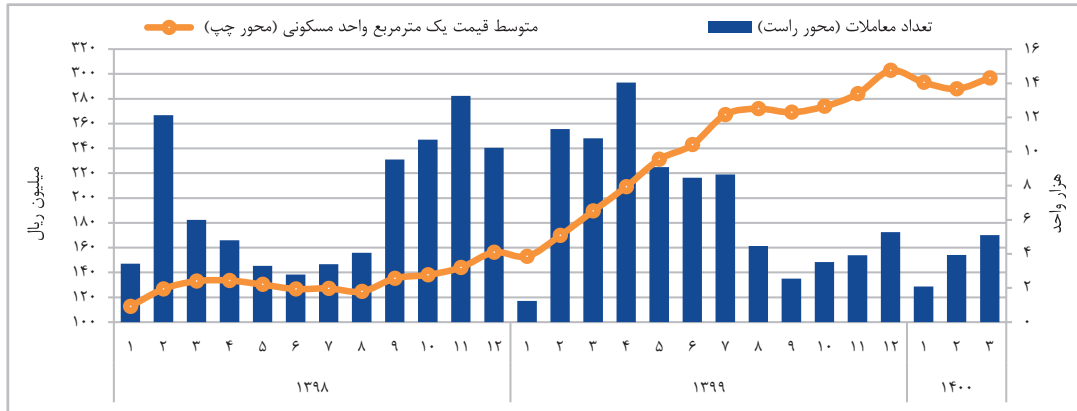
مسکن

بازار مسکن که در سال ۱۳۹۹ تقریباً به طور بی‌وقفه با رشد فزاینده قیمت‌ها همراه بود، در فصل نخست سال ۱۴۰۰ آهنگ رشد قیمتی آهسته‌تری را تجربه کرد. در خردادماه سال ۱۴۰۰ متوسط قیمت یک مترمربع از واحدهای معامله‌شده در شهر تهران حدود ۲۹۸ میلیون ریال بود که اگرچه رشد ۵۶/۶ درصدی را در مقایسه با ماه مشابه سال قبل نشان می‌دهد، از رشدهای حدوداً ۱۰۰ درصدی سالانه تجربه شده

واحدهای مسکونی معامله شده کمتر از میانگین قیمت هر متر مربع واحد مسکونی شهر تهران بود، اگرچه نزدیک به نیمی از واحدهای مسکونی معامله شده ارزشی بیش از ۲۰ میلیارد ریال داشتند. نمودار ۲ روند تغییرات قیمت و تعداد معاملات را از ابتدای سال ۱۳۹۸ نشان می‌دهد.

نزدیک به ۵۶ درصد از معاملات بازار مسکن شهر تهران در خردادماه سال ۱۴۰۰ برای واحدهای کوچک‌متراژ کمتر از ۸۰ مترمربع به ثبت رسید که از افزایش سهم معاملات واحدهای کوچک‌متراژ در مقایسه با ماه‌های گذشته حکایت دارد. در عین حال قیمت هر متر مربع ۶۰/۸ درصد از

نمودار ۲- تعداد معاملات واحدهای مسکونی و متوسط ماهانه قیمت یک متر مربع از این واحدها در شهر تهران

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش بازار مسکن شهر تهران، شماره‌های مختلف

سهم افراد دارای تحصیلات دانشگاهی از کل شاغلان با افزایش ۰/۲ واحد درصدی نسبت به دوره مشابه سال قبل از آن به ۲۵/۳ درصد بالغ شده و سهم آنها در میان بیکاران با ۰/۲ واحد درصد کاهش به ۳۸/۸ درصد رسیده است. بنابراین وضعیت اشتغال تحصیلکردگان با بهبود نسبی مواجه بوده، اگرچه در گزارش مرکز آمار، به برآورد کل جمعیت دارای تحصیلات عالی و تغییرات آن اشاره نشده است.

به طور کلی می‌توان گفت که عامل اصلی روند کاهش نرخ بیکاری در کشور، افت قابل توجه تعداد افراد مایل به کار است. با وجود افزایش حدوداً ۶۹۷ هزار نفری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر کشور در زمستان ۱۳۹۹ نسبت به فصل مشابه سال قبل از آن، از جمعیت فعال در همین مدت ۶۱۱ هزار نفر کاسته شده است که یکی از دلایل آن ناامیدی بخشی از این افراد از یافتن شغل مناسب بوده است. در این برهه تنها ۴۰/۹ درصد از جمعیت در سن کار کشور فعال بوده‌اند که این مهم منجر به کاهش ۱/۵ واحد درصدی نرخ مشارکت در مقایسه با فصل مشابه سال گذشته شده است. این نرخ برای زنان تنها ۱۳/۳ درصد بوده و از همین جمعیت اندک ۴/۲ میلیون نفری زنان مایل به کار نیز تنها ۳/۵ میلیون نفر موفق به پیدا کردن شغل مناسب خود شده‌اند. در مجموع نسبت اشتغال^۲ با کاهش ۰/۹ واحد درصدی نسبت به زمستان ۱۳۹۸ به ۳۶/۹ درصد رسیده است. از حدود ۲۳/۱ میلیون نفر شاغل در این فصل، ۵۰/۴ درصد از آنها در بخش خدمات، ۳۳/۸ درصد در بخش صنعت و مابقی در بخش کشاورزی مشغول بوده‌اند. جدول ۴ برخی شاخص‌های مهم بازار کار کشور را در زمستان ۱۳۹۹ با فصل مشابه سال ۱۳۹۸ مقایسه می‌کند.

نیروی کار

بر اساس جدیدترین گزارش مرکز آمار ایران از بازار نیروی کار در زمستان ۱۳۹۹، نرخ بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر با وجود شرایط ویژه ناشی از همه‌گیری ویروس کرونا، با افت ۰/۹ واحد درصدی نسبت به فصل مشابه سال ۱۳۹۸ به ۹/۷ درصد رسیده، اگرچه این نرخ ۰/۳ واحد درصد از فصل پیشین بیشتر شده است. در عین حال سهم اشتغال ناقص (کمتر از ۴۴ ساعت در هفته) با افزایش ۰/۴ واحد درصدی نسبت به فصل مشابه سال ۱۳۹۸ رقم ۱۰/۸ درصد را ثبت کرده است. سایر شاخص‌های بازار کار مثل نرخ مشارکت و نسبت اشتغال نیز در وضعیت مطلوبی نبوده و روندی نزولی دارند.

در زمستان ۱۳۹۹ نرخ بیکاری برای مردان ۸/۴ درصد و برای زنان ۱۶/۵ درصد بوده است. به این ترتیب نسبت به فصل پیشین نرخ بیکاری مردان کاهش ۰/۸ واحد درصدی و نرخ بیکاری زنان کاهش ۰/۷ واحد درصدی داشته است. نکته قابل توجه کاهش ۵۶۷ هزار نفری زنان فعال نسبت به زمستان ۱۳۹۸ با وجود افزایش ۳۶۴ هزار نفری جمعیت زنان در سن کار است. در مقام مقایسه، از جمعیت مردان فعال ۴۴ هزار نفر در این مدت کاسته شده، در حالی که بر جمعیت مردان در سن کار ۳۳۳ هزار نفر افزوده شده است. از جمعیت ۲/۵ میلیون نفری بیکاران کشور در زمستان ۱۳۹۹، ۱/۷ میلیون نفر جوانان ۱۸ تا ۳۵ ساله بوده‌اند و نرخ بیکاری برای این بازه سنی ۱۶/۸ درصد محاسبه شده است. همچنین ۹۶۱ هزار نفر دارای تحصیلات عالی در این فصل بیکار بوده‌اند که حاکی از نرخ بیکاری ۱۴/۱ درصدی برای این گروه است. این رقم برای زنان تحصیل کرده به ۲۳/۵ درصد می‌رسد. در زمستان ۱۳۹۹

۲. نسبت تعداد افراد شاغل به کل جمعیت در سن کار

جدول ۴- شاخص‌های اصلی بازار کار ایران به تفکیک جنسیت برای جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر

زمستان ۱۳۹۹		زمستان ۱۳۹۸				
زن	مرد	کل	زن	مرد	کل	
۱۳/۳	۶۸/۵	۴۰/۹	۱۵/۳	۶۹/۴	۴۲/۴	نرخ (درصد)
۴/۲	۲۱/۴	۲۵/۶	۴/۷	۲۱/۵	۲۶/۲	تعداد (میلیون نفر)
۱۱/۱	۶۲/۸	۳۶/۹	۱۲/۷	۶۳/۰	۳۷/۸	نسبت (درصد)
۳/۵	۱۹/۷	۲۳/۱	۳/۹	۱۹/۵	۲۳/۴	تعداد (میلیون نفر)
۱۶/۵	۸/۴	۹/۷	۱۷/۲	۹/۲	۱۰/۶	نرخ (درصد)
۰/۷	۱/۸	۲/۵	۰/۸	۲/۰	۲/۸	تعداد (میلیون نفر)
۲۹/۰	۱۴/۰	۱۶/۸	۲۹/۰	۱۴/۹	۱۷/۸	نرخ (درصد)
۰/۶	۱/۲	۱/۷	۰/۷	۱/۳	۲/۰	تعداد (میلیون نفر)
۲۳/۵	۱۰/۰	۱۴/۱	۲۴/۷	۱۱/۲	۱۵/۶	نرخ (درصد)
۰/۵	۰/۵	۱/۰	۰/۶	۰/۵	۱/۱	تعداد (میلیون نفر)
۴/۶	۱۱/۹	۱۰/۸	۴/۹	۱۱/۵	۱۰/۴	سهم جمعیت دارای اشتغال ناقص زمانی (درصد)

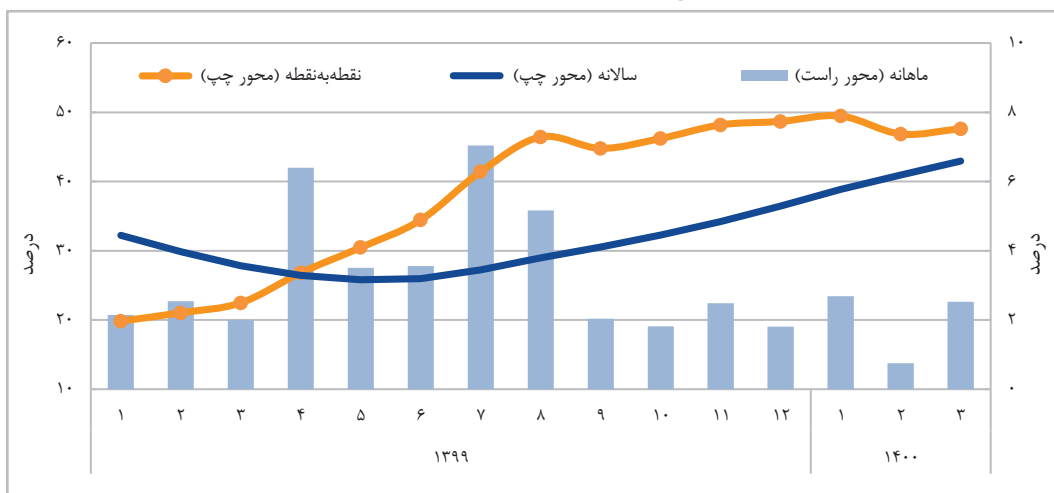
مأخذ: مرکز آمار ایران، چکیده نتایج طرح آمارگیری نیروی کار در زمستان ۱۳۹۹

۲. قیمت‌ها و تورم

تورم نقطه‌به‌نقطه در فاصله آذر سال گذشته تا خرداد امسال به غیر از اردیبهشت‌ماه سال جاری همگام با تورم سالانه صعودی بوده است. با این حال تورم ماهانه از آذرماه پارسال نوسانی بوده و در دامنه ۱/۸ درصد تا ۲/۷ درصد در نوسان بوده است. در واقع افزایش قابل توجه نقدینگی و پایه پولی به خصوص در دو ماه ابتدایی سال ۱۴۰۰ (به گواه گزارش تحلیل تحولات اقتصاد کلان و اقدامات بانک مرکزی در اردیبهشت‌ماه سال ۱۴۰۰) شرایط لازم برای افزایش مجدد تورم و حتی تجربه تورم‌های بسیار بالاتر را فراهم کرده است. نمودار ۳ انواع نرخ تورم شاخص قیمت مصرف‌کننده را برای خانوارهای کل کشور نشان می‌دهد.

عدد شاخص قیمت مصرف‌کننده (۱۳۹۵=۱۰۰) برای خانوارهای کل کشور، در خرداد امسال به ۳۱۶/۲ درصد رسید که نسبت به ماه مشابه سال گذشته ۴۷/۶ درصد و نسبت به اردیبهشت همین سال ۲/۵ درصد افزایش نشان می‌دهد. در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۰ روند تورم سالانه همچنان صعودی بوده و در خرداد به ۴۳/۰ درصد رسیده است که در سال‌های اخیر بی‌سابقه محسوب می‌شود. محور تورم در خردادماه ۱۴۰۰ گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها بوده است. این بخش رشد ۳/۲ درصدی قیمت‌ها را نسبت به اردیبهشت‌ماه سال جاری تجربه کرد، در حالی که کالاهای غیرخوراکی و خدمات با رشد قیمت ماهانه ۲/۲ درصدی مواجه شدند.

نمودار ۳- شاخص قیمت مصرف‌کننده خانوارهای کشور در خرداد ۱۴۰۰

مأخذ: مرکز آمار ایران، گزارش شاخص بهای مصرف‌کننده، شماره‌های مختلف

از بین ۱۲ بخش عمده سبب مصرفی خانوارهای کشور، چهار بخش «مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها»، «خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها»، «حمل و نقل» و «بهداشت و درمان» به ترتیب دارای بیشترین وزن و ضریب اهمیت بوده، به طوری که ۷۸/۶ درصد از وزن سبب کالاهای و خدمات مورد نیاز خانوارهای کشور در خردادماه ۱۴۰۰ متعلق به این چهار گروه است. در میان این بخش‌های

بررسی گزارش شاخص قیمت مصرف‌کننده مرکز آمار در انتهای بهار امسال از رشد سریع‌تر قیمت کالاهای در مقایسه با خدمات حکایت دارد که به ترتیب نرخ تورم سالانه ۵۳/۰ درصد و ۲۸/۷ درصد را به ثبت رسانده‌اند. البته کالاهای بادوام نرخ تورم سالانه ۸۸/۳ درصدی داشته‌اند که به دلیل ضریب اهمیت اندک ۵/۶ درصدی، نقش آنها در افزایش نرخ تورم سالانه کلیه کالاهای اندک بوده است.

رسید تا جایگاه دوم را بعد از بخش پوشاک و کفش به خود اختصاص دهد. در میان اجزای تشکیل‌دهنده بخش خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها، بیشترین و کمترین رشد ماهانه قیمت به ترتیب متعلق به سبزیجات (سبزی‌ها و حبوبات) با رشد ۶/۹ درصدی و گوشت قرمز و گوشت ماکیان با رشد ۱/۲ درصدی بوده است. نرخ تورم سالانه و نقطه‌به‌نقطه در این گروه با ضریب اهمیت ۲۶/۶ درصدی به ترتیب ۵۱/۸ درصد و ۶۲/۷ درصد ثبت شده است.

از طرفی، در این ماه بیشترین نرخ تورم ماهانه خانوارهای کشور مربوط به استان قزوین با ۴/۱ درصد و کمترین نرخ تورم ماهانه متعلق به استان همدان با ۱/۲ درصد بوده است. علاوه بر این، بیشترین و کمترین نرخ تورم دوازده ماهه منتهی به خردادماه ۱۴۰۰ به ترتیب به استان کردستان با نرخ ۴۸/۶ درصد و استان قم با نرخ ۳۹/۲ تعلق داشته است. نرخ تورم سالانه دهک‌های مختلف هزینه‌ای در بازه ۴۲/۳ درصد برای دهک پنجم و ششم تا ۴۹/۱ درصد برای دهک دهم نوسان دارد. جدول ۵ تغییرات شاخص قیمت مصرف‌کننده را برای گروه‌های اصلی سبد خانوار در خرداد امسال نشان می‌دهد که بر اساس ضریب اهمیت مرتب شده است.

اصلی سبد خانوار کل کشور در محاسبات شاخص قیمت مصرف‌کننده، بیشترین نرخ تورم سالانه با ۶۴/۸ درصد مربوط به بخش حمل و نقل و کمترین آن با ۱۸/۷ درصد متعلق به گروه ارتباطات بوده است. همچنین بیشترین نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه متعلق به بخش مبلمان و لوازم خانگی با ۶۶/۰ درصد و کمترین آن متعلق به بخش ارتباطات با ۱۱/۸ درصد بوده است. از آنجایی که بخش ارتباطات عمدتاً در برگیرنده خدمات غیرقابل تجارت است، سرعت پایین افزایش قیمت‌ها در این بخش قابل انتظار بوده و در مورد بخش حمل‌ونقل نیز افزایش قیمت رسمی بخش حمل‌ونقل عمومی در ماه‌های ابتدایی سال جاری تأثیر قابل توجهی داشته است.

بیشترین رشد تورم ماهانه را بخش پوشاک و کفش با ۴/۲ درصد ثبت کرده که ۱/۷ واحد درصد از افزایش ماهانه شاخص کل قیمت مصرف‌کننده بیشتر است. این بخش در ماه‌های اخیر نیز رشد قیمت ماهانه قابل توجهی را تجربه کرده است. علاوه بر این، رشد ماهانه قیمت خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها که در اردیبهشت ماه منفی ۰/۹ درصد ثبت شد، در خرداد دوباره افزایش یافت و به ۳/۲ درصد

جدول ۵- تورم شاخص قیمت کالا و خدمات مصرفی خانوارهای کشور بر حسب بخش‌های اصلی در خرداد ۱۴۰۰

درصد تغییرات شاخص نسبت به			ضریب اهمیت	
متوسط دوازده ماه قبل	ماه مشابه سال قبل	ماه قبل		
۲۷/۱	۲۸/۵	۱/۴	۳۵/۵	مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها
۵۱/۸	۶۲/۷	۳/۲	۲۶/۶	خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها
۶۴/۸	۵۰/۴	۲/۹	۹/۴	حمل و نقل
۳۵/۱	۴۲/۹	۲/۷	۷/۱	بهداشت و درمان
۴۵/۸	۵۷/۵	۴/۲	۴/۸	پوشاک و کفش
۴۴/۵	۵۰/۵	۳/۰	۴/۲	کالاها و خدمات متفرقه
۵۶/۸	۶۶/۰	۲/۴	۳/۹	مبلمان و لوازم خانگی
۱۸/۷	۱۱/۸	-۰/۷	۲/۹	ارتباطات
۲۲/۳	۲۳/۷	۰/۶	۱/۹	آموزش
۵۰/۳	۵۵/۲	۲/۲	۱/۷	تفریح و فرهنگ
۴۰/۳	۶۱/۵	۳/۰	۱/۴	هتل و رستوران
۴۴/۷	۴۵/۳	۱/۸	-۰/۶	دخانیات
۴۳/۰	۴۷/۶	۲/۵	۱۰۰/۰	شاخص کل

مأخذ: مرکز آمار ایران، گزارش شاخص بهای مصرف‌کننده، خرداد ۱۴۰۰

۳. تراز پرداخت‌ها

عین حال ۲۲/۸ درصد به اشتباهات و از قلم افتادگی‌ها افزوده شده و از ۲/۵ میلیارد دلار به ۳/۰ میلیارد دلار رسیده است.

حساب جاری از چهار جزء حساب کالا، حساب خدمات، حساب درآمد و حساب انتقالات جاری تشکیل شده است. حساب کالا (تراز بازرگانی کالایی) که اختلاف ارزش صادرات و واردات کالاها را منعکس می‌کند، در نه ماهه نخست سال ۱۳۹۹ با افت قابل توجه ۸۵/۷ درصدی به ۱/۳ میلیارد دلار تنزل یافته است. در مجموع تجارت کالایی کشور (مجموع ارزش صادرات و واردات) در این مدت ۲۰/۵ درصد کمتر از مدت مشابه سال ۱۳۹۸ رقم خورده، اما کاهش صادرات شدیدتر از کاهش واردات بوده است و همین امر منجر به افت قابل توجه حساب کالا شده است. ارزش واردات کالا در نه ماهه نخست سال ۱۳۹۹ معادل ۳۲/۹

آخرین آمار مربوط به موازنه پرداخت‌های خارجی کشور که در زمان تهیه این گزارش از سوی بانک مرکزی منتشر شده، مربوط به نه ماهه نخست سال ۱۳۹۹ است. موازنه پرداخت‌ها که از حاصل جمع سه جزء حساب جاری، خالص حساب سرمایه و اشتباهات و از قلم افتادگی‌های محاسباتی به دست می‌آید، در نه ماهه نخست سال ۱۳۹۹ معادل منفی ۲/۸ میلیارد دلار بوده است. این در حالی است که در مدت مشابه سال ۱۳۹۸ این رقم معادل منفی ۴/۲ میلیارد دلار گزارش شده بود. بررسی اجزای مربوطه نشان می‌دهد که از یک سو مازاد ۶/۲ میلیارد دلاری حساب جاری در نه ماهه نخست سال ۱۳۹۸ به کسری ۷۰۴ میلیون دلاری در نه ماهه نخست سال ۱۳۹۹ تبدیل شده و از سوی دیگر کسری خالص حساب سرمایه با کاهش ۵۹/۶ درصدی به ۵/۲ میلیارد دلار بالغ شده است. در

کاهش چشمگیر ۳۷/۸ درصدی نسبت به مدت مشابه سال ۱۳۹۸ به رقم ۱۴/۶ میلیارد دلار و کسری تراز بازرگانی غیرنفتی با کاهش ۸/۴ درصدی به ۱۳/۳ میلیارد دلار در نه ماهه نخست سال ۱۳۹۹ بالغ شده است. کسری حساب خدمات نیز در این مدت با کاهش ۳۸/۸ درصدی به حدود ۲/۱ میلیارد دلار رسیده است. حساب درآمد در این مدت دچار کسری ۳۷۹ میلیون دلاری بوده، در حالی که در مدت مشابه سال ۱۳۹۸ مازاد ۱۷۴ میلیون دلاری را به ثبت رسانده بود. مازاد حساب انتقالات جاری نیز افزایش اندک ۲/۸ درصدی را تجربه کرده است. جدول ۶ جزئیات موازنه پرداختها را نشان می‌دهد. برآورد می‌شود با توجه به تغییر ذخایر خارجی در نه ماهه نخست سال ۱۳۹۹، مانده ذخایر خارجی کشور به حدود ۱۲۰/۹ میلیارد دلار بالغ شده باشد. اخیراً صندوق بین‌المللی پول نیز ذخایر ارزی ایران را حدود ۱۱۵ میلیارد دلار تخمین زده بود.

میلیارد دلار و ۱۲/۸ درصد کمتر از مدت مشابه سال ۱۳۹۸ بوده، در حالی که ارزش صادرات کالا در همین مدت با افت ۲۶/۷ درصدی به ۳۴/۲ میلیارد دلار بالغ شده است. در این مدت ارزش صادرات نفتی ۳۷/۸ درصد و ارزش صادرات غیرنفتی ۱۵/۵ درصد کاهش یافته است. به این ترتیب صادرات غیرنفتی در نه ماهه نخست سال ۱۳۹۹ معادل ۱۹/۶ میلیارد دلار بوده که بیشتر از صادرات نفتی ۱۴/۶ میلیارد دلاری است. البته در سه ماهه سوم سال ۱۳۹۹ صادرات نفتی از دو فصل قبل بیشتر شده است و ۶/۱ میلیارد دلار از این صادرات نفتی در سه ماهه سوم سال محقق شده است. از سوی دیگر، واردات نفتی و گازی کشور در نه ماهه نخست سال ۱۳۹۹ نزدیک به صفر بوده و کل واردات ۳۲/۹ میلیارد دلاری کالا در این مدت مربوط به کالاهای غیرنفتی بوده است. در نتیجه این تحولات، مازاد تراز بازرگانی نفتی با

جدول ۶- جزئیات موازنه پرداختها (میلیون دلار)

درصد تغییر	نه ماهه نخست ۱۳۹۹	نه ماهه نخست ۱۳۹۸	
-۱۱۱/۴	-۷۰۴	۶,۱۵۶	حساب جاری
-۸۵/۷	۱,۲۷۵	۸,۹۲۲	حساب کالا
-۲۶/۷	۳۴,۲۱۱	۴۶,۶۸۶	صادرات کالا (فوب)
-۳۷/۸	۱۴,۶۱۴	۲۳,۴۹۰	صادرات نفتی
-۱۵/۵	۱۹,۵۹۷	۲۳,۱۹۷	صادرات غیرنفتی
-۱۲/۸	۳۲,۹۳۷	۳۷,۷۶۵	واردات کالا (فوب)
-۱۰۰/۰	.	۶	گاز و فرآورده‌های نفتی
-۱۲/۸	۳۲,۹۳۷	۳۷,۷۵۹	سایر کالا
-۳۸/۸	-۲,۰۸۹	-۳,۴۱۵	حساب خدمات
-۳۱۸/۱	-۳۷۹	۱۷۴	حساب درآمد
۲/۸	۴۸۹	۴۷۶	حساب انتقالات جاری
-۵۹/۶	-۵,۱۵۹	-۱۲,۷۷۷	خالص حساب سرمایه
۲۲/۸	۳,۰۲۹	۲,۴۶۷	اشتباهات و از قلم افتادگی
-۳۱/۸	-۲,۸۳۴	-۴,۱۵۴	موازنه کل

مأخذ: بانک مرکزی ایران، نماگرهای اقتصادی، شماره ۱۰۲

یافته، در حالی که از نظر ارزشی رشد ۲۹/۵ درصدی را به ثبت رسانده است. صادرات نیز از نظر وزنی و از نظر ارزشی افزایشی به ترتیب ۱۷/۰ درصدی و ۴۷/۸ درصدی را تجربه کرده است. در نتیجه تحولات تجاری کشور، کسری تراز بازرگانی غیرنفتی گمرکی از ۷۶۳ میلیون دلار در دو ماهه نخست سال ۱۳۹۹ با کاهش قابل توجه ۷۳/۱ درصدی به ۲۰۵ میلیون دلار در دوره مشابه سال ۱۴۰۰ رسیده است. آمار تجارت خارجی کشور در دو ماهه نخست سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ در جدول ۷ آمده است.

آخرین آمار تجارت خارجی منتشرشده از سوی گمرک در زمان تهیه این گزارش مربوط به دو ماهه نخست سال ۱۴۰۰ است. در این بازه زمانی تجارت کشور عمدتاً تحت تأثیر رفع محدودیت‌های ناشی از شیوع ویروس کرونا در بسیاری از کشورهای جهان افزایش یافته، در حالی که این افزایش در سمت صادرات شدیدتر بوده است. در این مدت ۵/۴ میلیون تن کالا به ارزش ۶/۵ میلیارد دلار به کشور وارد و ۱۶/۹ میلیون تن کالا به ارزش ۶/۳ میلیارد دلار از کشور صادر شده است. بنابراین واردات نسبت به مدت مشابه سال قبل از نظر وزنی ۱۶/۵ درصد کاهش

جدول ۷- تجارت خارجی کشور در دو ماهه نخست سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰

درصد تغییرات	دو ماهه نخست ۱۴۰۰		دو ماهه نخست ۱۳۹۹		
	وزن	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)	
	۲۹/۵	-۱۶/۵	۵,۳۶۲	۵,۰۳۸	واردات
	۴۷/۸	۱۷/۰	۱۶,۸۸۱	۴,۲۷۵	صادرات
	-۷۳/۱	۴۳/۸	۱۱,۵۱۹	-۷۶۳	تراز بازرگانی غیرنفتی

مأخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران، گزارش آمار مقدماتی تجارت خارجی طی دو ماهه نخست سال ۱۴۰۰

در دو ماهه نخست سال ۱۴۰۰ سهمی ۵/۸ درصدی را از کل صادرات ایران به خود اختصاص داده و در جایگاه پنجم قرار گرفته است. این در حالی است که سهم این کشور از صادرات ایران در سال ۱۳۹۹ معادل ۶/۶ درصد بود. به عبارت دیگر در بین شرکای عمده صادراتی ایران در دو ماهه نخست سال ۱۴۰۰، تنها کشور چین بوده است که سهم خود را نسبت به سال قبل افزایش داده است و به این ترتیب از سهم دیگران کاسته شده است. در مجموع پنج شریک عمده صادرات ایران در دو ماهه نخست سال ۱۴۰۰ سهم ۷۲/۹ درصدی از کل صادرات کشور داشته‌اند، در حالی که این رقم در کل سال ۱۳۹۹ معادل ۷۴/۴ درصد بوده است.

از سوی دیگر، سرانجام در دو ماهه نخست سال جاری چین جایگاه اولین صادرکننده به ایران را از دست داده و امارات متحده عربی با صادرات یک میلیارد و ۸۴۳ میلیون دلار کالا به کشور در این مدت جای آن را گرفته است. سهم این کشور از کل واردات ایران از ۲۵/۱ درصد در مجموع سال ۱۳۹۹ به ۲۸/۳ درصد در دو ماهه نخست سال ۱۴۰۰ افزایش یافته است. چین با یک میلیارد و ۴۸۸ میلیون دلار صادرات به ایران در این مدت، در رتبه دوم شرکای وارداتی ایران قرار گرفته و سهم آن از ۲۵/۳ درصد در مجموع سال ۱۳۹۹ به ۲۲/۸ درصد در دو ماهه نخست سال ۱۴۰۰ فرو افتاده است. ترکیه نیز با ۶۴۲ میلیون دلار صادرات به ایران در دو ماهه نخست سال ۱۴۰۰، همچون سال قبل در جایگاه سوم شرکای وارداتی کشور قرار دارد. سهم این کشور از کل واردات ایران در این مدت ۶/۱ درصد بوده که ۵/۲ واحد درصد کمتر از سهم این کشور در مجموع سال ۱۳۹۹ است. آلمان که در مجموع سال ۱۳۹۹ از ۱۳۹۹ شرکای وارداتی ایران با سهم ۴/۸ درصدی از مجموع واردات کشور بود، در دو ماهه نخست سال ۱۴۰۰ با ۲۸۵ میلیون دلار صادرات به ایران و سهم ۴/۴ درصدی از کل واردات کشور در جایگاه چهارم قرار گرفته است. هند دیگر جزو پنج شریک عمده وارداتی ایران نیست و سوییس در دو ماهه نخست سال ۱۴۰۰ با ۲۸۳ میلیون دلار صادرات به ایران و سهم ۴/۳ درصدی از کل واردات کشور جایگاه پنجم را در اختیار گرفته است. سهم ۶۹/۶ درصدی از کل واردات کشور داشته‌اند که کمتر از سهم ۷۲/۰ درصدی پنج شریک عمده وارداتی در کل سال ۱۳۹۹ بوده است.

طبق گزارش بانک مرکزی، کل مانده بدهی خارجی کشور در پایان سال ۱۳۹۹ معادل ۹/۱ میلیارد دلار بوده که نسبت به پایان سال ۱۳۹۸ رشد اندک ۱/۲ درصدی را نشان می‌دهد. حدود ۷/۲ میلیارد دلار از این رقم مربوط به بدهی‌های میان‌مدت و بلندمدت است که از کاهش ۴/۲ درصدی حکایت دارد. با این حال بدهی‌های خارجی کوتاه‌مدت ایران در این مدت با رشد قابل توجه ۲۷/۷ درصدی به سطح ۲/۰ میلیارد دلار رسیده است.

متأسفانه آمار مربوط به محصولات عمده وارداتی و صادراتی پس از آغاز دور جدید تحریم‌های آمریکا، از گزارش تحلیل مقدماتی گمرک حذف شده است. با این حال جزئیات صادرات و واردات گمرکی بدون اشاره به ارقام عمده منتشر می‌شود، اگرچه بر اساس مصوبات کمیته مقابله با تحریم‌های وزارت اقتصاد و دارایی، مبنی بر مخاطرات انتشار عمومی آمارهای تجارت خارجی کشور در تشدید تحریم‌ها، اطلاعات مربوط به فصل ۲۷ کتاب مقررات صادرات و واردات (شامل سوخت‌های معدنی، روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آنها، مواد قیری و موم‌های معدنی)، از آمار صادرات حذف شده است. این در حالی است که بخش قابل توجهی از ارقام عمده صادراتی کشور در زیرمجموعه فصل ۲۷ قرار دارد. برای مثال ارقام عمده صادراتی در سال ۱۳۹۷ به ترتیب شامل میعانات گازی، گاز طبیعی مایع‌شده، پروپان مایع‌شده و سایر روغن‌های سبک و فرآورده‌ها به جز بنزین بوده‌اند که هر چهار مورد در زیرمجموعه فصل ۲۷ قرار دارند. در دو ماهه نخست سال ۱۴۰۰، صادرات ارقام زیرمجموعه فصل ۲۷ معادل ۱ میلیارد و ۳۶۵ میلیون دلار بوده و سهم ۲۱/۶ درصد از کل صادرات کشور داشته که کاهش ۸/۴ واحد درصدی را در مقایسه با سهم این ارقام در مجموع صادرات سال ۱۳۹۹ نشان می‌دهد.

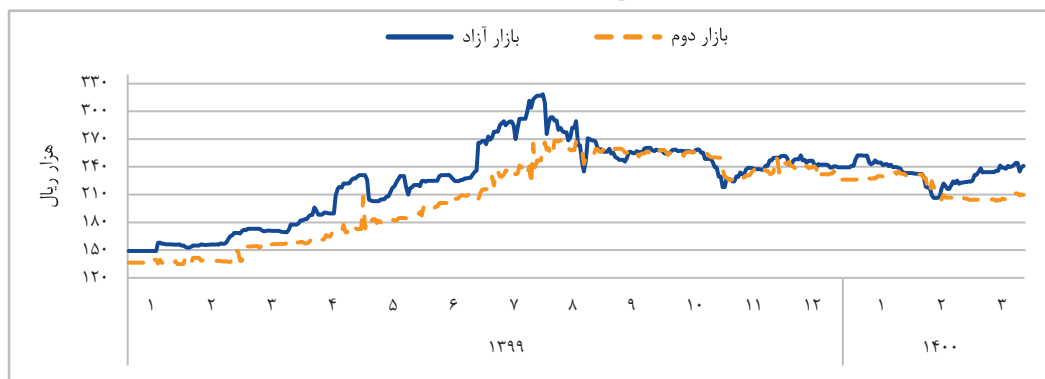
در ارتباط با مقاصد صادراتی کشور در دو ماهه نخست سال ۱۴۰۰، چین با ۲/۱ میلیارد دلار واردات از ایران همچون سال‌های قبل در صدر قرار گرفته و سهمی ۳۲/۵ درصدی از کل صادرات ایران را به خود اختصاص داده است. این سهم در سال ۱۳۹۹ معادل ۲۵/۹ درصد، در سال ۱۳۹۸ معادل ۲۳/۰ درصد و در سال ۱۳۹۷ معادل ۲۰/۸ درصد بود. عراق که در سال‌های ۱۳۹۹، ۱۳۹۸ و ۱۳۹۷ سهم‌های به ترتیب ۲۱/۳ درصدی، ۲۱/۷ درصدی و ۲۰/۱ درصدی از کل صادرات ایران داشت، با واردات ۹۵۳ میلیون دلاری از ایران در دو ماهه نخست ۱۳۹۹ و سهم ۱۵/۱ درصدی از کل صادرات کشور، جایگاه دومین کشور واردکننده کالاهای ایرانی را حفظ کرده است. امارات متحده عربی به عنوان سومین شریک عمده صادراتی ایران، در دو ماهه نخست سال ۱۳۹۹ معادل ۸۴۹ میلیون دلار واردات کالای غیرنفتی از ایران داشته و سهم آن از کل صادرات ایران در این مدت ۱۳/۴ درصد بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۹ تغییر خاصی را نشان نمی‌دهد، در حالی که در مجموع سال ۱۳۹۸ با سهم ۱۰/۹ درصدی در جایگاه چهارم شرکای صادراتی ایران قرار گرفته بود. ترکیه با ۳۸۸ میلیون دلار واردات از ایران و سهم ۶/۱ درصدی، در جایگاه بعدی شرکای صادراتی ایران در دو ماهه نخست سال ۱۴۰۰ بوده است. این کشور در مجموع سال ۱۳۹۹ با سهم ۷/۳ درصدی از کل صادرات ایران در همین جایگاه قرار گرفته بود، اگرچه در مجموع سال ۱۳۹۸ با سهم ۱۲/۲ درصدی از مجموع صادرات ایران جایگاه سوم را داشت. افغانستان با واردات ۳۶۵ میلیون دلاری از ایران

۴. بازار ارز

به این سو فاصله خود را با نرخ دلار در بازار آزاد بسیار کم کرده بود تا شکاف میان این دو نرخ حذف شود، مجدداً در خردادماه سال ۱۴۰۰ از نرخ بازار آزاد فاصله گرفت تا در روز نوزدهم این ماه نرخ دلار در بازار آزاد ۱۸/۴ درصد بیشتر از بازار دوم باشد که بیشترین شکاف ثبت شده در بهار سال ۱۴۰۰ محسوب می‌شود. نرخ دلار آمریکا در برابر ریال ایران در بازار آزاد در این فصل به طور متوسط ۷/۵ درصد بیشتر از بازار دوم بود. این در حالی است که ثبات نرخ رسمی دلار در سطح ۴۲ هزار ریال منجر به ثبت شکاف قابل توجه ۴۵۶/۷ درصدی این نرخ و نرخ دلار در بازار آزاد در فصل نخست سال ۱۴۰۰ شد. نمودار ۴ نرخ برابری دلار آمریکا و ریال ایران را در بازار دوم و بازار آزاد در طول سال ۱۳۹۹ و فصل نخست سال ۱۴۰۰ نشان می‌دهد.

نرخ دلار آمریکا در برابر ریال ایران در بازار آزاد در ابتدای سال ۱۴۰۰ روندی نزولی داشت، اگرچه از نیمه دوم اردیبهشت‌ماه به این سو این روند معکوس شد. قیمت دلار آمریکا در بازار آزاد که در ابتدای سال ۱۴۰۰ معادل ۲۳۹/۶ هزار ریال بود، در ۱۸ فروردین به سطح ۲۰۶/۴ هزار ریال فروافتاد. پس از این تاریخ روند افزایشی این نرخ آغاز شد تا در ۲۷ خرداد به قله ۲۴۴/۳ هزار ریال برسد. این نرخ البته مربوط به صرافی‌های مجاز بود و در میان صرافی‌های غیرمجاز نرخ دلار آمریکا در برابر ریال ایران فراتر از این ارقام به ثبت رسید. به طور متوسط در بهار سال ۱۴۰۰ نرخ دلار در برابر ریال در بازار آزاد کاهش ۴/۲ درصدی را در مقایسه با زمستان سال ۱۳۹۹ تجربه کرد، اگرچه ۴۴/۰ درصد بیشتر از بهار سال ۱۳۹۹ بود. نرخ حواله دلار آمریکا در بازار دوم (نیما) که از نیمه دوم سال ۱۳۹۹

نمودار ۴- نرخ برابری دلار آمریکا بر حسب ریال

مأخذ: شبکه اطلاع رسانی طلا، سکه و ارز و پایگاه اینترنتی <https://www.sanarate.ir>

علاوه بر تخصیص ارز با نرخ رسمی، رویکرد مداخله دولتی در بازار دوم (سامانه نیما) نیز وجود دارد، اگرچه مقامات بانک مرکزی بر عدم مداخله در این بازار و برقراری سازوکار عرضه و تقاضا در آن تأکید دارند. برای مثال طبق اذعان معاون اداره صادرات بانک مرکزی، صادرکنندگان در صورت عدم تمایل به فروش ارز خود به قیمت‌های موجود در سامانه نیما، می‌توانند ارز خود را از طریق واردات در مقابل صادرات خود، یا از طریق واگذاری پروانه صادراتی خارج از سامانه نیما و به قیمت توافقی به فروش برسانند.

این در حالی است که خود الزام صادرکنندگان به بازگشت ارز حاصل از صادرات یک مداخله دولتی است. علاوه بر آن، طبق بسته سیاستی برگشت ارز حاصل از صادرات سال‌های ۱۳۹۷-۱۴۰۰ مصوب فروردین‌ماه ۱۴۰۰، صادرکنندگان محصولات پتروشیمی، فولادی و فرآورده‌های نفتی (این محصولات سهم قابل توجهی در صادرات غیرنفتی کشور دارند) مکلف‌اند کل ارز حاصل از صادرات خود را در سامانه نیما عرضه کنند. به این ترتیب بروز مجدد شکاف بین بازار آزاد و سامانه نیما را نمی‌توان ناشی از سازوکار بازار دانست، چرا که طبیعتاً در سازوکار بازار به دلیل قانون قیمت واحد و مکانیزم آربیتراژ، این شکاف به حداقل خواهد رسید. تداوم رویکرد مداخله فعلی، تداوم معضل عدم بازگشت ارز حاصل از صادرات به کشور و تشدید بحران ارزی را در پی خواهد داشت.

با بهبود نسبی درآمدهای نفتی و در پی بروز کمبود در برخی نهادهای و کالاهای اساسی، تخصیص ارز با نرخ رسمی در سال ۱۴۰۰ شدت بیشتری گرفته است. اگرچه در قانون بودجه این سال، بانک مرکزی از تخصیص بیش از ۸ میلیارد دلار ارز با نرخ رسمی منع شده است، طبق مصوبه شورای عالی امنیت ملی به بانک مرکزی اجازه تخصیص ۸ میلیارد دلار ارز با نرخ رسمی برای واردات کالاهای اساسی تنها در نیمه نخست سال ۱۴۰۰ داده شده است. بر این مبنای ابتدای سال تا نیمه تیرماه بیش از ۵/۵ میلیارد دلار ارز با نرخ رسمی برای واردات کالاهای اساسی تخصیص یافته است. سهم ذرت از این رقم معادل یک میلیارد و ۲۱۸ میلیون دلار، سهم روغن خام یا نباتی معادل یک میلیارد و ۹۷ میلیون دلار، سهم دارو و تجهیزات پزشکی معادل ۹۲۶ میلیون دلار (شامل بیش از ۲۰۰ میلیون دلار خرید واکسن)، سهم دانه‌های روغنی معادل ۸۸۳ میلیون دلار، سهم جو معادل ۵۸۰ میلیون دلار، سهم کنجاله سویا معادل ۴۸۳ میلیون دلار و سهم گندم معادل ۲۲۵ میلیون دلار بوده است. به عبارت دیگر، به جای این که سیاست قیمت‌گذاری دستوری به عنوان عامل اصلی بروز کمبود کالاهای اساسی در کشور کنار گذاشته شود، برای رفع این مشکل بر شدت توزیع رانت از طریق تخصیص ارز با نرخ ترجیحی افزوده شده است. نکته قابل توجه این است که فقط ۴/۵ میلیارد دلار از این رقم از طریق درآمدهای نفتی یا به شکل اعتباری تأمین شده است.

۵. متغیرهای پولی و اعتباری

نقدینگی در انتهای اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۰ نسبت به انتهای اسفندماه ۱۳۹۹ است. همچنین پایه پولی و نقدینگی در انتهای اردیبهشت‌ماه سال جاری نسبت به اردیبهشت‌ماه سال ۱۳۹۹ به ترتیب رشد ۳۰/۶ درصدی و ۳۸/۸ درصدی داشته‌اند. بر این اساس پایه پولی به ۴,۸۹۵/۱ هزار میلیارد ریال و حجم نقدینگی به ۳۶,۰۱۶/۲ هزار میلیارد ریال در پایان اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۰ رسیده است. بنابراین هر واحد پول پر قدرت در انتهای اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۰ با ضریب فزاینده‌ای معادل ۷/۴ واحد به نقدینگی تبدیل شده است که رشد منفی ۳/۵ درصدی را نسبت به اسفندماه ۱۳۹۹ نشان می‌دهد، در حالی که نسبت به اردیبهشت‌ماه سال ۱۳۹۹ رشد ۶/۳ درصدی را تجربه کرده است. علاوه بر این، بررسی اجزای نقدینگی نشان می‌دهد که حجم پول و شبه‌پول در دوازده ماه منتهی به اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۰ به ترتیب ۴۷/۲ درصد و ۳۶/۹ درصد رشد داشته‌اند. در دو ماه ابتدایی سال ۱۴۰۰ رشد پایه پولی بیشتر از رشد نقدینگی بوده است و این رشد قابل توجه به عدم فروش اوراق بدهی دولت در ابتدای سال جاری برمی‌گردد که منجر به برداشت حدود ۴۰۰/۰ هزار میلیارد ریالی تنخواه خزانه جهت تأمین مصارف بودجه عمومی دولت شده است. جدول ۸ جزئیات رشد پایه پولی و نقدینگی را در اردیبهشت‌ماه سال ۱۴۰۰ به تصویر می‌کشد.

سیاست‌های پولی به مجموعه سیاست‌هایی گفته می‌شود که با استفاده از ابزارهای مرتبط با بازار پول و اعتبار جهت تحقق برخی اهداف کلان اقتصادی توسط بانک‌های مرکزی اجرا می‌گردد و سیاست‌های ارزی و اعتباری نیز زیرمجموعه آن محسوب می‌شوند. این سیاست‌ها قاعدتاً ابزاری دارند که البته در ایران کنترل تمامی آنها به طور کامل در اختیار سیاست‌گذار پولی یعنی بانک مرکزی نیست که این یکی از مهمترین چالش‌های این حوزه محسوب می‌شود. نتیجه این سیاست‌ها را می‌توان در متغیرهایی از جمله رشد پایه پولی و نقدینگی دید و لذا پایش دقیق این متغیرها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. البته بانک مرکزی این آمار را به‌روز و با جزئیات کامل در اختیار عموم کارشناسان قرار نمی‌دهد. در حالی که بانک‌های مرکزی معتبر دنیا نسبت به انتشار آمار کل‌های پولی به صورت هفتگی و با چند روز تأخیر اقدام می‌کنند، این آمار در ایران معمولاً به صورت فصلی و با چند ماه تأخیر منتشر می‌شود. بر این اساس، هنگام تهیه این گزارش هنوز آمار رسمی از صورت وضعیت ترازنامه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران منتشر نشده است و تنها گزارش قابل استناد استفاده شده در این گزارش، خلاصه گزارش «تحلیل تحولات اقتصاد کلان و اقدامات بانک مرکزی در اردیبهشت ۱۴۰۰» است. این گزارش حاکی از رشد ۷/۴ درصدی پایه پولی و ۳/۶ درصدی

جدول ۸- پایه پولی و نقدینگی به همراه نرخ رشد آن‌ها (هزار میلیارد ریال-درصد)

مانده در پایان دوره						
رشد	رشد	رشد	اسفند	اردیبهشت	اسفند	اردیبهشت
۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۰	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۹	۱۴۰۰
به	به	به				
اسفند	اردیبهشت	اسفند				
۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۳۹۹				
۵/۰	۳۸/۸	۳/۶	۲۴,۷۲۱/۵	۲۵,۹۴۸/۳	۳۴,۷۶۱/۷	۳۶,۰۱۶/۲
۱۰/۴	۴۷/۲	۰/۵	۴,۲۷۳/۰	۴,۷۱۸/۱	۶,۹۰۹/۶	۶,۹۴۵/۰
۳/۸	۳۶/۹	۴/۴	۲۰,۴۴۸/۵	۲۱,۲۳۰/۲	۲۷,۸۵۲/۱	۲۹,۰۷۱/۲
۶/۲	۳۰/۶	۷/۴	۳,۵۲۸/۵	۳,۷۴۸/۲	۴,۵۵۹/۵	۴,۸۹۵/۱
-۱/۲	۶/۳	-۳/۵	۷/۰	۶/۹	۷/۶	۷/۴

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، تحلیل تحولات اقتصاد کلان و اقدامات بانک مرکزی در اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۰

بخش صنعت و معدن (۱,۲۶۹/۷ هزار میلیارد ریال) اختصاص یافته است. پس از سرمایه در گردش، ایجاد، توسعه و خرید کالای شخصی سه هدف بعدی پرداخت تسهیلات در این مدت بوده‌اند که مجموعاً حدود ۲۴/۵ درصد از مجموع کل تسهیلات اعطایی را شامل می‌شوند. در بین بخش‌های اقتصادی نمایش داده شده در جدول ۹ که بر اساس طبقه‌بندی ISIC دسته‌بندی شده‌اند، بیشترین تسهیلات به منظور توسعه به بخش خدمات (۲۲۱/۴ هزار میلیارد ریال)، بیشترین تسهیلات به منظور ایجاد به بخش خدمات (۲۰۹/۵ هزار میلیارد ریال) و بیشترین تسهیلات به منظور خرید کالای شخصی به بخش بازرگانی (۲۶۸/۵ هزار میلیارد ریال) تعلق گرفته است.

در سه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۰ در مجموع ۴,۹۷۶/۹ هزار میلیارد ریال تسهیلات توسط سیستم بانکی کشور به بخش‌های مختلف اقتصادی اعطا شده است. دو بخش خدمات و صنعت و معدن بیشترین سهم را از دریافت این تسهیلات داشته‌اند و هر کدام به ترتیب ۴۱/۹ درصد و ۳۱/۷ درصد آن را به خود اختصاص داده‌اند. بخش بازرگانی نیز با دریافت حدود ۱۶/۰ درصد تسهیلات سیستم بانکی در سه ماه ابتدایی سال ۱۴۰۰ در رتبه سوم قرار دارد. در بین اهدافی که برای پرداخت این تسهیلات عنوان می‌شود، تأمین سرمایه در گردش با ۶۹/۶ درصد (۳,۴۶۶/۴ هزار میلیارد ریال) بیشترین سهم را از کل داشته که عمده آن (۱,۴۷۷/۷ هزار میلیارد ریال) به بخش خدمات و پس از آن به

جدول ۹- تسهیلات پرداختی به تفکیک بخش‌های اقتصادی (هزار میلیارد ریال) و هدف از دریافت آنها در هر بخش (درصد از کل) در سه ماهه نخست ۱۴۰۰

هدف از دریافت / بخش اقتصادی	کشاورزی	صنعت و معدن	مسکن و ساختمان	بازرگانی	خدمات	متفرقه	کل بخش‌ها در سه ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۰	کل بخش‌ها در سه ماهه ابتدایی سال ۱۳۹۹	درصد تغییر سه ماهه نخست ۱۴۰۰ به سه ماهه نخست ۱۳۹۹
مجموع کل	۲۸۵/۱	۱،۵۷۶/۲	۲۳۰/۲	۷۹۸/۶	۲،۰۸۵/۱	۱/۷	۴،۹۷۶/۹	۲،۲۴۷/۸	۱۲۱/۴
ایجاد	۱۶/۸	۱۲/۳	۲۲/۰	۴/۷	۱۰/۰	۲/۸	۱۰/۸	۱۱/۲	۱۱۴/۳
تأمین سرمایه در گردش	۷۲/۴	۸۰/۶	۳۴/۶	۵۴/۰	۷۰/۹	۹۰/۳	۶۹/۶	۶۲/۶	۱۴۶/۴
تعمیر	۰/۵	۱/۰	۱۷/۴	۰/۱	۰/۷	۰/۸	۱/۵	۲/۵	۳۱/۶
توسعه	۶/۹	۵/۴	۶/۵	۷/۲	۱۰/۶	۵/۹	۸/۰	۸/۴	۱۱۱/۹
خرید کالای شخصی	۰/۷	۰/۴	۰/۰	۳۳/۶	۰/۴	۰/۰	۵/۷	۹/۶	۳۱/۹
خرید مسکن	۰/۱	۰/۳	۱۸/۹	۰/۳	۰/۶	۰/۱	۱/۲	۲/۲	۲۶/۲
سایر	۲/۶	۰/۰	۰/۶	۰/۱	۶/۸	۰/۱	۳/۰	۳/۶	۸۹/۶
سهام هر بخش از کل تسهیلات	۵/۷	۳۱/۷	۴/۶	۱۶/۰	۴۱/۹	۰/۰	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	-

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، تسهیلات پرداختی به تفکیک بخش‌های اقتصادی و هدف از دریافت طی سه ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۰

۶. وضعیت مالی دولت

واردات) در سه ماهه ابتدایی سال ۱۳۹۹ معادل ۵۱۲ هزار میلیارد ریال بوده و در نتیجه رشد این درآمدها در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۰ معادل ۱۵/۲ درصد شده است. این در حالی است که معاون درآمدهای مالیاتی سازمان امور مالیاتی رشد عملکرد سه ماهه نخست سال جاری را نسبت به سه ماهه نخست سال ۱۳۹۹ حدود ۷۰/۰ درصد عنوان کرده است. در صورت اعمال این رشد، درآمدهای مالیاتی (به جز مالیات بر واردات) در سه ماهه نخست سال ۱۳۹۹ معادل ۳۵۰ هزار میلیارد ریال محاسبه می‌شود که با توجه به شرایط اقتصادی کشور پس از شیوع ویروس کرونا از اسفندماه سال ۱۳۹۸ به این سو منطقی‌تر به نظر می‌رسد. با توجه به این که رقم مصوب سه ماهه برای کل درآمدهای مالیاتی (به غیر از مالیات بر واردات) در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ معادل ۴۴۹/۴ هزار میلیارد ریال بوده، در صورتی که گزارش مرکز آمار را مبنای محاسبات قرار دهیم، نسبت عملکرد به مصوب درآمدهای مالیاتی در سه ماهه نخست سال ۱۳۹۹ به ۱۱۴/۰ درصد می‌رسد که با توجه به شرایط ویژه ناشی از شیوع ویروس کرونا تا حدی غیرواقعی می‌نماید. جدول ۱۰ وضعیت درآمدهای مالیاتی را در سه ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۰ نمایش می‌دهد.

در هنگام تهیه این گزارش هیچ اطلاعات رسمی از صورت وضعیت عملکرد منابع و مصارف عمومی بودجه در فصل بهار سال ۱۴۰۰ منتشر نشده است و تنها اظهارات برخی مقامات در این باره در رسانه‌ها منعکس شده است. در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ کل درآمدهای مالیاتی (به غیر از مالیات بر واردات) برابر با ۲،۷۰۶/۳ هزار میلیارد ریال برآورد شد که ۴۵/۴ درصد آن را مالیات غیرمستقیم (مالیات بر کالاهای و خدمات) و ۵۴/۶ درصد را مالیات مستقیم (مالیات بر اشخاص حقوقی، مالیات بر درآمدها و مالیات بر ثروت) تشکیل می‌دهد. به این ترتیب برای سه ماهه نخست سال ۱۴۰۰ کل درآمد مالیاتی (به جز مالیات بر واردات) حدود ۶۷۶/۶ هزار میلیارد ریال در قانون بودجه در نظر گرفته شده است. اظهارات معاون درآمدهای مالیاتی سازمان امور مالیاتی در خصوص تحقق درآمدهای مالیاتی در سه ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۰ حکایت از تحقق ۸۷/۲ درصدی مصوب سه ماهه دارد. در این مدت ۸۹/۴ درصد از مالیات مستقیم مصوب و ۸۴/۶ درصد از مالیات غیرمستقیم مصوب سه ماهه قانون بودجه سال ۱۴۰۰ تحقق یافته است. از طرفی، بر اساس گزارش فصلی مرکز آمار ایران برای فصل بهار سال ۱۳۹۹، عملکرد کل درآمدهای مالیاتی (به جز مالیات بر

جدول ۱۰- عملکرد درآمدهای مالیاتی در سه ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۰ (هزار میلیارد ریال-درصد)

رشد عملکرد سه ماهه نخست ۱۴۰۰ به عملکرد سه ماهه نخست ۱۳۹۹	نسبت عملکرد به قانون سه ماهه نخست ۱۴۰۰	عملکرد سه ماهه نخست ۱۳۹۹	مصوب سه ماهه نخست قانون بودجه ۱۴۰۰	عملکرد سه ماهه نخست ۱۴۰۰	درآمدهای مالیاتی
۱۵/۲	۸۷/۲	۵۱۲/۴	۶۷۶/۶	۵۹۰/۰	درآمدهای مالیاتی
۳/۸	۸۹/۴	۳۱۷/۸	۳۶۹/۲	۳۳۰/۰	مالیات مستقیم
۳۳/۷	۸۴/۶	۱۹۴/۵	۳۰۷/۴	۲۶۰/۰	مالیات بر کالاهای و خدمات

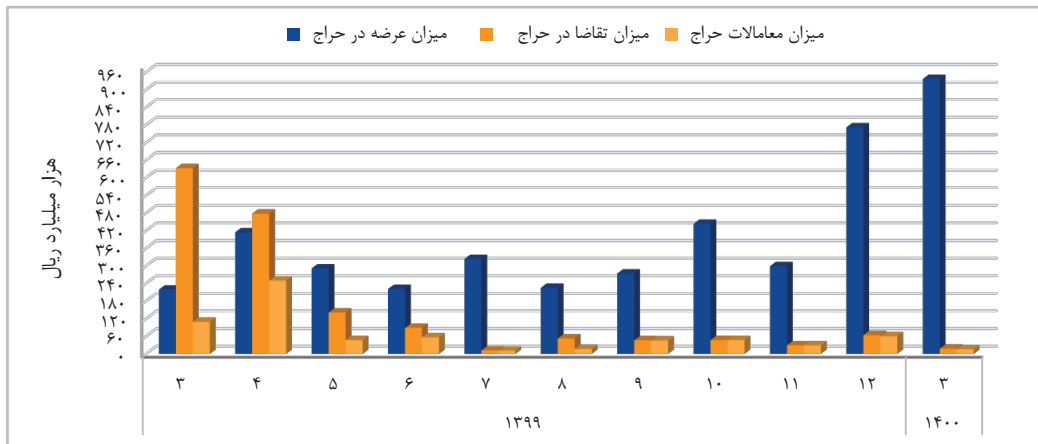
مأخذ: قانون بودجه سال ۱۴۰۰؛ مرکز آمار ایران، گزارش‌های فصلی اقتصاد ایران؛ خیرگزاری ایسنا، درآمدهای مالیاتی در مرز ۶۰ هزار میلیارد تومان.

خردادماه سال ۱۴۰۰ حدود ۹۳۶/۰ هزار میلیارد ریال اوراق نقدی بدهی دولتی در بازار بین بانکی عرضه کرد که با تقاضای اندک ۱۷/۴ هزار میلیارد ریالی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی در این مکانیزم مواجه شد و نهایتاً وزارت امور اقتصادی و دارایی به عنوان عامل اصلی تصمیم‌گیرنده، با ۱۶/۰ هزار میلیارد ریال آن موافقت کرد. علاوه بر این، در بازار سرمایه ۹/۹ هزار میلیارد ریال اوراق بدهی دولتی در فرآیند عرضه اولیه خریداری شد. بر این اساس، تا انتهای خردادماه کل انتشار اوراق بدهی دولتی (معامله‌شده) در بازار پول (حراج) و بازار سرمایه معادل ۲۵/۹ هزار میلیارد ریال ثبت شد. این در حالی است که در مقام مقایسه، از ابتدا تا انتهای بهار سال ۱۳۹۹، تقاضای دریافت اوراق بدهی دولتی در عرضه اولیه در بازار پول و سرمایه معادل ۶۳۲/۳ هزار میلیارد ریال ثبت شد که ۱۰۹/۰ هزار میلیارد ریال آن به معامله تبدیل شد. قابل ذکر است نرخ بازده تا سررسید در حراج‌های فصل بهار سال ۱۴۰۰ برای اوراق با سررسید کمتر از دو سال ۲۰/۸ درصد سالانه ثبت شد. نمودار ۵ وضعیت عرضه، تقاضا و معاملات ثبت‌شده را در حراج‌های بانک مرکزی تا انتهای خردادماه سال ۱۴۰۰ نشان می‌دهد.

با توجه به وابستگی تاریخی اقتصاد ایران به صادرات نفت خام، خروج آمریکا از برجام در ابتدای سال ۱۳۹۷ و از سرگیری و اجرای دوباره تحریم‌ها علیه ایران از آبان‌ماه همان سال، کاهش درآمدهای نفتی را برای سال‌های آتی اجتناب‌ناپذیر کرد و این کاهش باعث شد تا انتشار اوراق بدهی دولتی از سال ۱۳۹۸ در راستای تأمین کسری بودجه رشد قابل توجهی داشته باشد. انتشار این اوراق در این سال‌ها از سقف مصوب قانون برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی فراتر رفته است. با مجوزهای ناشی از مصوبات شورای عالی هماهنگی اقتصادی، انتشار اوراق بدهی دولتی در سال ۱۳۹۹ به ۲,۰۲۴/۷ هزار میلیارد ریال رسید که ۱۲۹/۵ درصد بیشتر از رقم مصوب قانون بودجه این سال بود. در قانون بودجه سال ۱۴۰۰ نیز رشد ۵۰/۵ درصدی برای انتشار اوراق بدهی نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۹ در نظر گرفته شد تا به ۱,۳۲۵/۰ هزار میلیارد ریال برسد. بر این اساس، بانک مرکزی با همکاری وزارت امور اقتصادی و دارایی از خردادماه سال ۱۴۰۰ شروع به برگزاری حراج هفتگی اوراق بدهی دولتی در بازار بین بانکی (بازار پول) و بازار سرمایه کرد که تا انتهای خردادماه چهار مرحله حراج برگزار شد. این بانک تا انتهای

نمودار ۵- صورت وضعیت حراج اوراق بدهی دولت در بازار بین‌بانکی از ابتدا تا انتهای خرداد ماه ۱۴۰۰

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش هفتگی حراج اوراق بدهی دولت

فرآیند تخصیص به پیمانکاران بوده و هنوز وارد بازار ثانویه اوراق بدهی نشده است. جدول ۱۱ انتشار اسناد خزانه اسلامی در فصل بهار سال ۱۴۰۰ را به تصویر می‌کشد.

علاوه بر این، بر اساس اطلاعیه‌های شرکت فرابورس ایران در دو ماه ابتدایی سال ۱۴۰۰ معادل ۶۴۵/۰ هزار میلیارد ریال اسناد خزانه اسلامی (اوراق بدهی دولتی غیرنقدی) توسط دولت منتشر شده و در

جدول ۱۱- صورت وضعیت انتشار اسناد خزانه اسلامی در فصل نخست سال ۱۴۰۰ (هزار میلیارد ریال)

تاریخ انتشار	مبلغ کل اوراق	مبلغ
۱۴۰۰/۰۱/۱۴	۱۰۰/۰	اخزا ۹۱۷
۱۴۰۰/۰۱/۱۴	۴۵/۰	اخزا ۹۱۸
۱۴۰۰/۰۲/۲۲	۱۰۰/۰	اخزا ۰۰۱
۱۴۰۰/۰۲/۲۲	۱۰۰/۰	اخزا ۰۰۲
۱۴۰۰/۰۲/۲۲	۵۰/۰	اخزا ۰۰۴
۱۴۰۰/۰۲/۲۲	۱۰۰/۰	اخزا ۰۰۵
۱۴۰۰/۰۲/۲۲	۱۵۰/۰	اخزا ۰۰۶
-	۶۴۵/۰	جمع

مأخذ: شرکت فرابورس ایران، اطلاعیه‌های انتشار

بودجه‌های واگذاری شرکت‌های دولتی و از طرفی انعکاس اظهارات معاون اقتصادی سازمان برنامه و بودجه کشور در رسانه‌ها و نیز گزارش تحولات اقتصاد کلان و اقدامات بانک مرکزی در اردیبهشت ماه توسط بانک مرکزی، در دو ماه ابتدایی سال ۱۴۰۰ حدود ۴۰۰/۰ هزار میلیارد ریال از تنخواه بانک مرکزی جهت تراز کردن منابع و مصارف بودجه عمومی دولت استفاده شده است و از این منظر تحقق عملکرد مصارف بالاتر از منابع بودجه عمومی بوده است.

طبق اطلاعات منتشرشده از سوی سازمان خصوصی‌سازی، از مجموع تکلیف بودجه‌های واگذاری شرکت‌های دولتی در سه ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۰ (۹۵۹/۰ هزار میلیارد ریال)، تنها حدود ۲/۱ هزار میلیارد ریال تحقق یافته که گویای درصد تحقق حدوداً یک درصدی است. متأسفانه داده‌های مربوط به هزینه‌های جاری و عمرانی دولت در فصل ابتدایی سال ۱۴۰۰ در دسترس نیست. اما با توجه به عدم فروش اوراق نقدی در حراج‌های ابتدایی سال، عدم تحقق اهداف

۷. بازار سرمایه

سال ۱۴۰۰ تا هفته اول خرداد ماه رقم خورد. در اردیبهشت‌ماه برخی از مصوبات شورای عالی هماهنگی اقتصادی در حمایت از بازار سرمایه مصوب و ابلاغ شد که از آن جمله می‌توان به تخصیص یک درصد از منابع صندوق توسعه ملی به صندوق تثبیت بازار، لغو ممنوعیت اعطای تسهیلات بانکی به شرکت‌های سرمایه‌گذاری، هولدینگ‌های سرمایه‌گذاری و کارگزاری برای حمایت از بازار و توسعه سرمایه‌گذاری آنها در سهام، ارایه اقامت پنج ساله جمهوری اسلامی ایران به اتباع خارجی با سرمایه‌گذاری حداقل ۲۵۰ هزار دلاری در بازار سرمایه، واریز ۸۰/۰ درصد درآمد ناشی از مالیات نقل و انتقال سهام در سال ۱۴۰۰ به عنوان آورده دولت به حساب صندوق تثبیت بازار و صفر شدن مالیات آن بخش از سود انباشته شرکت‌های بورسی که به حساب افزایش سرمایه منظور شود، اشاره کرد. به این ترتیب شاخص کل بورس از هفته دوم خرداد با توجه به جذابیت قیمت بسیاری از بنگاه‌های حاضر در بازار سرمایه، خروج بخش قابل توجهی از فروشندگان از بازار و ثبات نرخ دلار در محدوده ۲۴۰/۰ هزار ریال صعودی شد و با رشد ۵/۳ درصد نسبت به هفته اول خردادماه سال ۱۴۰۰ به سطح ۱,۱۶۸/۶ هزار واحد در آخرین روز کاری خردادماه رسید.

فراپورس ایران هم روند مشابه و البته با نوسان کمتری را در این فصل تجربه کرد. شاخص فراپورس در آخرین روز کاری سال ۱۳۹۹ حدود ۱۸/۰ هزار واحد بود که با رشد منفی ۳/۹ درصدی به ۱۷/۳ هزار واحد در انتهای خردادماه رسید. نمودار ۶ تحولات روزانه شاخص‌های کل بورس و فراپورس را در یک سال اخیر نمایش می‌دهد.

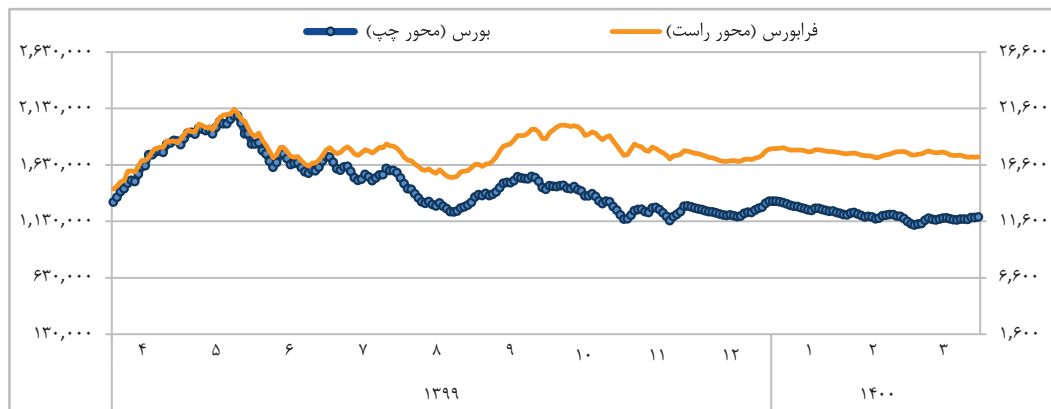
در ابتدای سال ۱۳۹۹ جهش نرخ ارز و در نتیجه رشد فروش و سود اسمی بنگاه‌ها، موجب کم‌رنگ شدن بُعد ریسک بازار سرمایه و افزایش جذابیت آن در بین عامه مردم شده بود و بازار سرمایه ایران به صورت بی‌سابقه و غیرقابل انتظاری شروع به رشد کرد. شاخص کل بورس اولین روز سال ۱۳۹۹ را با ۵۰۸/۷ هزار واحد شروع کرد و در انتهای خرداد ماه به ۱,۲۷۰/۶ هزار واحد رسید که رشد ۱۵۰/۰ درصدی در فصل بهار را داشت.

در ۱۲ مردادماه شاخص کل بورس رکورد ۲,۰۱۱/۵ هزار واحد را ثبت کرد و پس از آن سقوط بازار سرمایه آغاز شد و این سقوط با نوساناتی در بازار همراه بود، به نحوی که در میانه‌های اسفندماه ۱۳۹۹ پس از رسیدن شاخص کل بورس به ۱,۱۶۹/۷ هزار واحد، دوباره شاخص صعودی و به ۱,۳۰۷/۷ هزار واحد در آخرین روز کاری زمستان ۱۳۹۹ رسید.

اما سال ۱۴۰۰ با ریزش دوباره شاخص کل بورس آغاز گردید. فضای بی‌اعتمادی ایجاد شده در بازار سرمایه و نااطمینانی در خصوص رفع تحریم‌ها و آینده بازار ارز و همچنین کاهش نقدشوندگی بازار با وجود دامنه نوسان نامتقارن، پایداری صف‌های فروش را به دنبال داشت. در نهایت شاخص کل بورس در انتهای فروردین‌ماه با رشد منفی ۶/۸ درصدی نسبت به ابتدای سال به ۱,۲۱۹/۷ هزار واحد رسید.

در ادامه با توجه به شرایط کلان اقتصادی و تداوم فضای بی‌اعتمادی، با وجود بازگشت دامنه نوسان قیمت به حالت سابق (منفی ۵/۰ درصد تا مثبت ۵/۰ درصد)، کاهش ۱۵/۳ درصدی شاخص کل از ابتدای

نمودار ۶- شاخص کل بورس اوراق بهادار تهران و فراپورس ایران

مأخذ: سایت اینترنتی بورس اوراق بهادار تهران، قابل دسترسی در <http://new.tse.ir> و فراپورس ایران، قابل دسترسی در <http://ifb.ir>

در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۰ حدود ۳۰۵/۳ میلیارد سهم در بورس تهران مورد معامله قرار گرفت که ۳۷/۵ درصد کمتر از حجم معاملات سهام در مدت مشابه سال قبل بود. به دلیل کاهش قابل توجه قیمت سهام، ارزش معاملات کاهش ۶۳/۱ درصدی را در همین مدت تجربه کرد و به ۱,۸۶۲/۹ هزار میلیارد ریال رسید. ارزش بازار بورس در آخرین روز کاری خرداد به ۴۶,۶۵۹/۷ هزار میلیارد ریال رسید که ۲/۰ درصد کمتر از انتهای خرداد سال قبل است. شاخص هموزن

در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۰ حدود ۳۰۵/۳ میلیارد سهم در بورس تهران مورد معامله قرار گرفت که ۳۷/۵ درصد کمتر از حجم معاملات سهام در مدت مشابه سال قبل بود. به دلیل کاهش قابل توجه قیمت سهام، ارزش معاملات کاهش ۶۳/۱ درصدی را در همین مدت تجربه کرد و به ۱,۸۶۲/۹ هزار میلیارد ریال رسید. ارزش بازار بورس در آخرین روز کاری خرداد به ۴۶,۶۵۹/۷ هزار میلیارد ریال رسید که ۲/۰ درصد کمتر از انتهای خرداد سال قبل است. شاخص هموزن

جدول ۱۲- برخی شاخص‌ها و آمار مهم بورس اوراق بهادار تهران

شاخص صنعت	انتهای دوره				در طول دوره			سه ماهه نخست ۱۴۰۰
	شاخص مالی	شاخص کل	شاخص کل هموزن	ارزش بازار	ارزش کل معاملات	ارزش معاملات سهام	حجم معاملات سهام	
(هزار واحد)	(هزار واحد)	(هزار واحد)	(هزار واحد)	(هزار میلیارد ریال)	(هزار میلیارد ریال)	(هزار میلیارد ریال)	(میلیارد سهم)	
۱,۰۲۷/۶	۱,۶۲۲/۷	۱,۱۶۵/۷	۳۷۰/۰	۴۶,۶۵۹/۷	۲,۶۳۶/۰	۱,۸۶۲/۹	۳۰۵/۳	سه ماهه نخست ۱۴۰۰
۱,۱۰۹/۵	۱,۸۵۵/۲	۱,۲۷۰/۶	۴۰۹/۲	۴۷,۵۹۷/۳	۵,۲۳۲/۴	۵,۰۴۹/۳	۴۸۸/۸	سه ماهه نخست ۱۳۹۹
-۷/۴	-۱۲/۵	-۸/۳	-۹/۶	-۲/۰	-۴۹/۶	-۶۳/۱	-۳۷/۵	درصد تغییر

مأخذ: سایت اینترنتی بورس اوراق بهادار تهران، قابل دسترسی در <http://new.tse.ir> و فرابورس ایران، قابل دسترسی در <http://ifb.ir>

را وارد بورس کردند که در مجموع به تأمین مالی ۱۱/۸ هزار میلیارد ریالی از این طریق منجر شد. جدول ۱۳ جزئیات روش‌های مختلف تأمین مالی شرکت‌های بورسی را در فصل بهار سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ با هم مقایسه می‌کند.

شرکت‌های حاضر در بورس تهران در فصل ابتدایی سال ۱۴۰۰ معادل ۲۷۲/۹ هزار میلیارد ریال تأمین مالی انجام دادند که ۸۶/۲ درصد آن از طریق افزایش سرمایه (مطالبات و آورده نقدی یا اندوخته‌ها و سود انباشته) و ۹/۵ درصد آن با انتشار اوراق بدهی و اوراق اختیار فروش تبعی صورت گرفت. همچنین سه شرکت برای اولین بار سهام خود

جدول ۱۳- روش‌های تأمین مالی شرکت‌های حاضر در بورس (هزار میلیارد ریال-درصد)

درصد تغییر سه ماهه ۱۴۰۰ به سه ماهه ۱۳۹۹	سه ماهه نخست سال ۱۳۹۹		سه ماهه نخست سال ۱۴۰۰		جمع کل
	سهام از کل (درصد)	ارزش	سهام از کل (درصد)	ارزش	
۱۷۳/۶	۱۰۰/۰	۹۹/۷	۱۰۰/۰	۲۷۲/۹	عرضه اولیه
-۷۹/۵	۵۷/۸	۵۷/۶	۴/۳	۱۱/۸	افزایش سرمایه (به جز تجدید ارزیابی دارایی)
۴۵۸/۷	۴۲/۲	۴۲/۱	۸۶/۲	۲۳۵/۲	انتشار اوراق بدهی
-	۰/۰	۰/۰	۳/۷	۱۰/۰	انتشار اوراق اختیار فروش تبعی
-	۰/۰	۰/۰	۵/۸	۱۵/۹	

مأخذ: شرکت بورس اوراق بهادار تهران، مدیریت آمار و اطلاعات، گزارش فصلی ماهانه بازار، خرداد ۱۴۰۰

۸. سایر تحولات

این موارد وعده داده شده است که مالیات عملکرد واحدهای تولیدی به ۱۰ درصد کاهش خواهد یافت.

همچنین رییس جمهور منتخب معتقد است که باید ارتباط کالاهای اساسی با واردات قطع شود تا نوسانات ارزی بر سفره مردم اثر نگذارد. فارغ از عدم امکان اجرای این طرح به دلیل محدودیت منابع (مثلاً محدودیت منابع آبی برای تولید کل محصولات کشاورزی مصرفی) و افزایش هزینه‌های تولید در پی صرف نظر کردن از مزایای تجارت، برای این منظور باید به سمت اقتصاد بسته رفت تا ارتباط کالاهای اساسی با صادرات نیز قطع شود، چرا که بازار کالاهای قابل تجارت از بازار جهانی و طبیعتاً رابطه مبادله تأثیر می‌پذیرد. اگر نرخ ارز افزایش یابد، حتی در صورت تحقق قطع واردات کالاهای اساسی، صادرات کالاهای اساسی تولیدشده در داخل به اندازه‌ای افزایش می‌یابد تا قیمت‌های داخلی آنها با نرخ جدید ارز متناسب با قیمت‌های جهانی شود. رویکردهای دستوری ممنوعیت صادرات و قیمت‌گذاری نیز با توقف تولید، نتیجه‌ای جز بروز کمبود کالاهای اساسی در بازار و روی آوردن دولت به واردات مجدد این اقلام نخواهد داشت. این فرآیند در مورد کالاهای مختلف در دولت دوازدهم نیز تجربه شده است. پذیرش قواعد بازار و عدم مداخله دولت در بازارهای مختلف می‌تواند نتیجه‌ای به مراتب بهتر برای دولت سیزدهم به دنبال داشته باشد.

سیزدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری ایران در تاریخ ۲۸ خرداد سال ۱۴۰۰ برگزار شد و نتیجه آن انتخاب سید ابراهیم ریسی به عنوان رییس جمهور بعدی ایران بود. در برنامه اقتصادی رییس جمهور منتخب اعلام شده است که نرخ تورم تا سال ۱۴۰۲ به نصف تورم سال ۱۳۹۹ خواهد رسید و پس از آن تک رقمی خواهد شد. این در حالی است که در این برنامه هیچ سازوکاری برای نیل به این هدف مشخص نشده است. در عین حال بندهای متعددی در این برنامه وجود دارند که نتیجه آنها فشار افزایشی بر نرخ تورم است. از جمله این موارد می‌توان به پرداخت اعتبار ماهانه ۲ میلیون ریالی برای ۳ دهک پایین درآمدی جامعه و ۱/۵ میلیون ریالی برای دو دهک بعدی با کارمزد ۲ درصد سالانه و در عین حال پرداخت یارانه بازپرداخت اقساط برای خانوارهایی که توان بازپرداخت را ندارند اشاره کرد. یکی دیگر از این موارد اعطای کارت سلامت به همه مردم ایران است تا هزینه دریافت خدمات از بیمارستان‌ها و آزمایشگاه‌ها و داروخانه‌ها از طریق بیمه و تسهیلات قرض‌الحسنه پرداخت شود. نصف شدن پرداخت از جیب مردم بابت هزینه درمان یکی دیگر از مواردی است که تامین منابع آن می‌تواند فشار تورمی به همراه داشته باشد. تقویت منابع صندوق تثبیت بازار سرمایه و تسویه بدهی‌های دولت به بانک‌ها از موارد هزینه‌افزای دیگرند و در این برنامه به محل تأمین منابع این موارد اشاره‌ای نشده است. در کنار

گزارش فصلی تحولات اقتصاد ایران | شماره ۲۳ | تیر ۱۴۰۰

تهیه شده در مدیریت تحقیقات اقتصادی بانک خاورمیانه
کارشناسان: یاسر پاکدامن و حسین سلطان آبادی

طراح ساختار بصری: حنا نیه نیازمند
گرافیکست و صفحه آرا: میترا دهقانی

ساختمان ادارات مرکزی بانک خاورمیانه

تهران، خیابان احمد قصیر (بخارست)، نبش خیابان پنجم، شماره ۲

تلفن ۴۲۱۷۸۰۰۰ (۰۲۱) فکس ۱۰۹۵ ۸۸۷۰ (۰۲۱)

کدپستی ۱۵۱۳۶۴۵۷۱۷ صندوق پستی ۴۴۴۵-۱۵۸۷۵

www.middleeastbank.ir info@middleeastbank.ir